

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

100 let od vydání prvního knihovního zákona v Československu

2

2019

ročník 71

KNIHOVNY A UMĚNÍ

Historie artoték

Artotéka města Plzně,
Městské knihovny v Praze
a Moravské galerie v Brně

- Veřejné knihovny vs Amazon
- Klub tvořivých knihovníků
- Holkamodrookata – web o knížkách vedený knihovnicí

PRVNÍ KNIHOVNÍ ZÁKON – 100 LET

Praha a její knihovny

- obecní veřejné knihovny
- vznik centralizované knihovní sítě MKP

Historie artoték s. 43–46
 ↑ **Prostor fondů artotéky v muzeu MUSA ve Vídni**

Foto: Stefan Joham, 2014

← **Pohled do interiéru artotéky v Kolíně nad Rýnem**

Foto: Michael Wittassek, 2018

Žít s obrazy. Artotéka Moravské galerie v Brně s. 52–53

↑ **Artotéku Moravské galerie, která vznikla na podzim 2017 jako součást aktivit Centra nových strategií muzejní prezentace, sponzoruje Česká spořitelna**

Foto: Kamil Till

Německo – Berlín s. 65–67
Hlavní studovna Humboldtovy univerzity v Centru J. a W. Grimmových →

Foto: Klára Rösslerová

Knihy ve víru velkoměsta s. 76–78

Křest komiksově revue Bublifuk v pobočce MKP na Lužinách →

Foto: archiv J. W. Procházka a K. Smolíkové

Veřejné knihovny versus Amazon s. 54–58

↑ **Propojení knihovny s kavárnou v Městské knihovně v norském Bergenu**

Foto: Klára Rösslerová

Artotéka městské knihovny v Praze s. 49–51

↑ **Pohled do interiéru artotéky v pobočce Opatov na Jižním Městě v Praze**

Foto: Jana Mlynářová

Téma – Knihovny a umění

43 **Historie artoték** | Táňa Šedová

47 **Artotéka města Plzně – jedinečný projekt podpory současného výtvarného umění** | Květuše Sokolová

49 **Artotéka Městské knihovny v Praze** | Viola Neubauerová

52 **Žít s obrazy. Artotéka Moravské galerie v Brně** | Táňa Šedová

Ze zahraničí

54 **Veřejné knihovny versus Amazon** | Jan Kamenický

Recenze

59 **Literární kronika první republiky** | Milan Valden

Inspirace

60 **Holkamodrookata – knihovnice o knížkách, vážně i nevážně** | Jitka Kadlecová

62 **Klub tvořivých knihovníků** | Alena Volková Balvínová

Stáže v zahraničí

65 **Německo – Berlín** | Jan Kamenický

Názor

68 **Soutěž Nejhnusnější knihovna roku a jiné** | Michal Špaček

První knihovní zákon – 100 let

70 **Praha a její knihovny** | Jan Vávra

Neušlo nám

74 **Žaloba NTK na Sekyra Group a.s.** | –JaC–

75 **Psalo se jinde** | Renáta Salátová

Knihovnický cestopis aneb Walkerovi na cestách po knihovnách (2. část)

76 **Knihy ve víru velkoměsta** | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková

79 **Ze světa** | Roman Giebisch

80 **Literární výročí Březen** | Milan Valden

1

2

Popisky k titulní straně obálky:

1 **Čítárna novin, pozdější hudební oddělení (nedatováno)**

2 **Studovna – sál u Žatecké ulice (před rokem 1953)**

(fota z archivu MKP)

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

Topic – Libraries and art

43 History of artotheques | Táňa Šedová

47 Plzeň City Artotheque | Květuše Sokolová

49 Prague Municipal Library Artotheque | Viola Neubauerová

52 Living with pictures. Moravian Gallery Artotheque in Brno | Táňa Šedová

From abroad

54 Public libraries versus Amazon | Jan Kamenický

Reviews

59 Literary Chronicle of the First Republic | Milan Valden

Inspiration

60 Blue-eyed girl: librarian on books, seriously and otherwise | Jitka Kadlecová

62 Creative librarians' club | Alena Volková Balvínová

Educational trips abroad

65 Germany – Berlin | Jan Kamenický

Viewpoint

68 Most Obnoxious Library of the Year competition and more | Michal Špaček

First Libraries Act – Centenary

70 Prague and its libraries | Jan Vávra

It did not escape us

74 National Technical Library sues Sekyra Group | –JaC–

75 Written elsewhere | Renáta Salátová

Libraries travelogue: The Walkers' library travels (Part 2)

76 Books in the turmoil of the big city | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková

79 From the World | Roman Giebisch

80 Literary anniversaries March | Milan Valden

INHALT

Thema – Bibliotheken und die Kunst

43 Die Geschichte der Artothek | Táňa Šedová

47 Die Artothek der Stadt Plzeň | Květuše Sokolová

49 Die Artothek der Stadtbibliothek in Prag | Viola Neubauerová

52 Wenn man mit Bildern lebt. Die Artothek in der Mährischen Galerie | Táňa Šedová

Aus dem Ausland

54 Öffentliche Bibliotheken versus Amazon | Jan Kamenický

Rezension

59 Literaturchronik der Ersten Republik | Milan Valden

Inspiration

60 Ein blauäugiges Mädchen: eine Bibliothekarin spricht über Bücher sowohl im Ernst, als auch nicht im Ernst | Jitka Kadlecová

62 Ein Klub für kreative Bibliothekare | Alena Volková Balvínová

Studienaufenthalt im Ausland

65 Deutschland – Berlin | Jan Kamenický

Ansicht

68 Der Wettbewerb Die hässlichste Bibliothek des Jahres und andere | Michal Špaček

Das erste Bibliotheksgesetz – 100 Jahre

70 Prag und seine Bibliotheken | Jan Vávra

Das ist uns nicht entgangen

74 Eine Anklage der Nationalen Technischen Bibliothek gegen Sekyra Group a. s. | –JaC–

75 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová

Ein bibliothekarische Reisebericht oder die Familie Walker auf Reisen durch Bibliotheken (2. Teil)

76 Bücher im Trubel der Großstadt | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková

79 Aus der Welt | Roman Giebisch

80 Literarische Jahrestage März | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, kolegyně vám v lednovém, úvodním editoriale roku 2019 nastínila hlavní záměry profilování časopisu *Čtenář* v tomto roce. Nyní tedy dochází na „prózu redakční práce“ a v součinnosti s redakční radou na naplňování toho, co jsme si předsevzali. Nebudu komentovat obsah celého čísla, pouze výběrově.

Úvodní téma „Knihovny a umění“ vás zavede do světa artoték, jejich historie s důrazem na nám kulturně blízké země Německo a Rakousko a představí vám existující tuzemské artotéky města Plzně, Moravské galerie v Brně a v Městské knihovně v Praze.

Pohled do zahraničí má tentokrát dva, a to hodně odlišné odstíny – evropský a americký. Ten evropský je zaměřený na Německo, konkrétně Berlín, jenž nastavuje naší zemi a hlavnímu městu dosti nelichotivé zrcadlo. Zatímco v metropoli našeho západního souseda v období 2003–2015 otevřeli hned pět velkých knihoven, v době, kdy píšou tyto řádky, vedení Prahy naopak oznámilo, že „přípravu případné stavby nové budovy Národní knihovny podle projektu architekta Jana Kaplického“ zastavilo. Čili doutnající agónie s přístupností fondů této knihovny a omezení služeb se povážlivě blíží k situaci z počátku 90. let minulého století.

Americký odstín ani nepřekvapuje, možná jen tím, že se zde stále demagogicky pod praporem úspory peněz daňových poplatníků opakuje model návrhu podřídit veřejné knihovny a některé její komunitní funkce „viditelné ruce trhu“, v daném případě řetězci Amazon Books a kavárnám Starbucks. Tentokrát se propagátor tohoto přístupu a jeho názory dočkaly drtivé vlny kritiky nejen od knihovníků, ale i uživatelů knihoven. Možná to tedy podle povýšeného evropského hodnocení (z neznalosti) s nekulturností Američanů není zase tak zlé.

Ještě bych rád upozornil na konstruktivní názory kolegy Michala Špačka, vedoucího Městské knihovny v Roztokách u Prahy, které se skrývají pod na první pohled možná provokujícím názvem *Soutěž Nejhnusnější knihovna roku* a jiné. Štafetu připomínání 100 let od vydání prvního knihovního zákona u nás měl tu čest odstartovat Středočeský kraj, na řadě je tentokrát Praha.

V případně měsíčníku je ve srovnání s denním tiskem či týdeníky obtížné přinést začerstva naprostou aktualitu (ostatně tomuto účelu slouží spíše internet). Ve skrytu duše jsem si přál, abych vás alespoň v editoriale mohl informovat o pozitivním výsledku jednání zástupců knihoven, Ministerstva kultury a agentury DILIA ve věci „služby elektronického dodávání dokumentů (zhotovování digitálních kopií na objednávku)“, k jejímuž zastavení došlo 31. 12. 2018. Do uzávěrky se tak nestalo, takže snad příště bude mít kolegyně v tomto směru více štěstí...

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně), Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Martina Košanová, Miloslav Linc, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.

Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 2. 2019.
Číslo vyšlo 18. 2. 2019.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Historie artoték

Artotéky – veřejné půjčovny obrazů – založené na principu podobném knihovnám, zapůjčují soukromým osobám, firmám či veřejným institucím převážně originály uměleckých děl na omezenou dobu za symbolický poplatek. Následující text přiblíží historii vzniku těchto institucí, jejich poslání i dostupnou literaturu o fenoménu půjčování umění. Z důvodu společných kulturních kořenů je příspěvek zaměřen na střední Evropu, konkrétně na německé a rakouské prostředí, kde jsou artotéky nejrozšířenější.

→ Nejčastěji bývají artotéky součástí komunální či státní knihovny nebo muzea, které jim jsou přínosem buď po stránce akvizice uměleckých děl, nebo – v případě knihoven – poskytnutým konvolutem teoretických materiálů o výtvarném umění.

Artotéka „Raum für junge Kunst“ v Kolíně nad Rýnem
Foto: Jochen Müller, 2018

Myšlenka půjčování originálů uměleckých děl pochází ze Spojených států amerických. První artotéky zde vznikaly na přelomu 19. a 20. století během inovativních změn, které tehdy plošně zaváděly americké knihovny. První půjčovnu obrazů zřídila ve svých prostorách Denver Library v Coloradu již v roce 1893.¹ V současnosti existují v Americe stovky artoték různého typu – veřejné (nazývané Picture Loan Collections nebo Museums and Art Galleries/Loans), komerční půjčovny umění (Art Rental Services), ale i speciální artotéky zaměřené na dětské návštěvníky nebo univerzitní půjčovny sloužící studentům pro zušlechtnění jejich studentských pokojů.²

NĚMECKO

V Německu se zakládaly první artotéky na počátku 20. století, v období Výmarské republiky. Důležitou roli při tom sehrál malíř Arthur Aron Segal, zakládající člen hnutí Neue Secession, který prosazoval vznik půjčoven obrazů za účelem zlepšení finanční situace umělců. Již v letech 1905–1906 formuloval Segal v manifestu *An das Publikum* (Publiku) své myšlenky o půjčování umění. Tvrdil, že umění nemá být luxusem, ale že je důležité při výchovném procesu – moralizuje, kultivuje a rozvíjí osobnost. Vyzdvihoval zejména tři aspekty:

1. umění pro všechny,
2. umění jako „mravnost/morálka“,
3. špatná situace umělců.³

¹ HAGENSTRÖM, Juliane. Bilder verleihen wie Bücher: Artotheken und der Einsatz von Kommunikationspolitik als Marketinginstrument. *Bibliothek: Forschung und Praxis*, 1999, vol. 23, no. 3, s. 333.

² např.: <https://hyperallergic.com/437125/art-lending-libraries/>; <http://galc.lib.berkeley.edu/galc.html>; <https://listart.mit.edu/collections/campus-loan-art-program>

³ srov. <http://www.j-stahl.de/artothen/segal.htm>

Tento rozvoj artoték byl přerušeno nacistickým režimem a obnoven až v 60. a 70. letech, kdy se v souvislosti s tehdejší vzdělávací politikou⁴ otvíraly artotéky v Anglii, Nizozemí, Švédsku a Německu. Mezi první německé patřila v roce 1968 Graphothek Berlin⁵ v okrsku Reinickendorf, založená podle vzoru anglické Print Collection v Greenwichi. O dva roky později byla otevřena Artothek des Neuen Berliner Kunstvereins. Vznik obou zmíněných institucí nastartoval éru otvírání dalších artoték po celém Německu. Nyní existuje v Berlíně také tzv. Artothekmobil, který rozváží vypůjčená díla do škol, podniků nebo k jednotlivcům. V celém Německu můžeme najít přibližně 120 půjčoven, nicméně jejich počet se neustále mění – menší zanikají, vznikají nové, fúzí atp. K největším patří Artothek München, Graphothek Stuttgart, Artothek – Raum für junge Kunst v Kolíně nad Rýnem a již zmíněné artotéky v Berlíně.⁶

Důležitou pozici má Artothekenverband Deutschland (Spolek artoték Německa)⁷, založený v roce 2002 za účelem organizované spolupráce artoték, výměny know-how vedoucích pracovníků a zajištění potřebné literatury. Spolek zastupuje zájmy veřejných půjčoven umění, organizuje pravidelná zasedání a vzdělávací akce, vede databázi fungujících artoték a statistiky výpůjček.

RAKOUSKO

Ve srovnání s Německem existují v Rakousku pouze čtyři veřejné instituce tohoto typu a dvě půjčovny fungující na odlišné bázi. První artotéka byla založena v roce 1979 ve Vídni z podnětu tehdejšího radního pro kulturu Helmuta Zilka, inspirovaného artotékami zakládanými v Německu v 70. letech. Artotéka se stále doplňuje z fondu vídeňské sbírky současného výtvarného umění⁸, která mapuje uměleckou tvorbu vídeňské proveniencí. Oficiálně je artotéka součástí spolku Alte Schmiede, ve kterém měla až do roku 2007 své sídlo. S otevřením městského muzea MUSA přesídlila do jeho nových prostor, ve kterých se pod jednou střechou setkává hlavní výstavní prostor, artotéka a k ní přidružená Startgalerie, prezentující tvorbu mladé generace umělců. Obyvatelé Vídně a právnické osoby zde působící si mohou zapůjčit práce na papíře, nicméně pracovníci magistrátní a městské instituce mají nabídku děl rozšířenou o malby a rozměrnější díla.⁹

V roce 2002 otevřela své brány veřejnosti Artothek Niederösterreich v Kremži.¹⁰ Artotéka disponuje uměleckými díly ze sbírky Dolního Rakouska, která se buduje od roku 1945 a soustřeďuje se na umělce tvořící v této spolkové zemi. Vedení artotéky v nepravidelných intervalech zapůjčuje do artotéky méně choulostivá díla ze spolkové sbírky, a tím fond půjčovny neustále obměňuje. Stejně jako artotéka města Vídně pořádá artotéka ve svých prostorách výstavy zastoupeným umělcům. Nadto organizuje doprovodné aktivity – vzdělávací programy, kterými se snaží propojit odlišné společenské skupiny skrze umění a komentované výlety do ateliérů dolnorakouských umělců.

Třetí veřejnou půjčovnou umění je artotéka Kunstsammlung des Landes Oberösterreich v Linci¹¹, založená v roce 2009. Organizačně i finančně je artotéka úzce spojena s kulturní politi-

⁴ Tehdejší vzdělávací politika prosazovala demokratické zprostředkování umění mimo muzejní instituce, které není zatížené komerčními zájmy trhu s uměním.

⁵ Název je odvozen od německého slova die Grafik, dříve psáno Graphik (grafika). Pod tímto pojmem se v německy mluvících zemích rozumí všechny práce na papíře. Nejedná se tedy čistě o grafické techniky, pro které je používán výraz die Druckgrafik (tištěná grafika), ale rovněž o kresbu, akvarel, fotografii, koláž a kombinovanou techniku na papíře.

⁶ <https://www.muenchen.de/rathaus/Stadtverwaltung/Kulturreferat/Museen-Galerien/Artothek.html>; <http://www1.stuttgart.de/stadtbibliothek/bvs/actions/profile/view.php?id=64>; <http://www.museenkoeln.de/artothek/seite.aspx?s=542>; <https://www.graphothek-berlin.de>; <https://www.nbk.org/artothek/allgemein.html>

⁷ www.artothek.org a nebo <http://artothek.kulturimnetz.de>

⁸ FINK, Roland. *Das Museum auf Abruf: die zeitgenössische Kunstsammlung der Kulturabteilung der Stadt Wien im Ausstellungskontext*. Vídeň, 2006, s. 9. Diplomová práce.

⁹ <http://www.musa.at/artothek>

¹⁰ <https://www.artothek.at>

¹¹ <https://www.diekunstsammlung.at>

Výstavní prostory artotéky v Kolíně nad Rýnem

Foto: Tilman Peschel, 2018

kou a aktivitami Horního Rakouska – ze spolkové sbírky budované od dob druhé republiky zapůjčuje zájemcům díla (mj. i trojrozměrné objekty). Ve spolupráci s televizní stanicí ORF připravila reportáže s umělci zastoupenými ve sbírce a kromě realizace krátkodobých výstav podporuje hornorakouské umělecké dění nabídkou rezidencí v pěti rakouských i zahraničních ateliérech.

V témže roce byla otevřena veřejná artotéka i v hlavním městě spolkové země Salcbursko. Od tří předchozích se liší ve vícero aspektech. Jejím zřizovatelem je spolek Fotohof¹², založený v roce 1981 skupinou fotografů. Fotografie rakouských a zahraničních autorů z vybudované sbírky se půjčují jednotlivcům i firmám a díla si mohou zájemci také odkoupit.

Na zcela odlišném principu funguje Artothek des Bundes¹³, která spravuje od roku 1948 budovanou sbírku moderního a současného rakouského umění. Díla ze sbírky spolkového ministerstva jsou určena do prostor spolkové správy v Rakousku i zahraničí. Vybrané práce jsou formou dlouhodobých zápůjček svěřeny do péče rakouským muzeím nebo poskytnuty pro výstavní projekty, a tím prezentovány veřejnosti. Od roku 2012 je fond artotéky deponován ve vídeňském muzeu Belvedere 21.¹⁴

Možnost zapůjčit si umělecké dílo do soukromých obydlí nebo kanceláří mají od července 2015 i obyvatelé Štýrského Hradce a jeho okolí. V případě Štýrska se ale nejedná o budování sbírky a půjčování na principu knihoven tak, jak je tomu u ostatních rakouských artoték. Initiative Kunstverleih (Iniciativa půjčování umění) se zde snaží propojit štýrské umělce a mladou generaci zájemců o umění v duchu aktuálního „sparingu“.¹⁵ Práce zde cirkulují v půlročních intervalech; vždy v lednu a červenci probíhají ve vybraných kulturních institucích města jednodenní výměnné akce. Na těchto tzv. performativních výstavách, autory projektu nazývaných „Speed-Dating“, do programu zapojení umělci prezentují své práce, veřejnost vrací vypůjčená díla a půjčuje si nová.¹⁶

¹² <http://www.fotohof.at/index.php>

¹³ <http://www.artothek.info>

¹⁴ <https://www.kunstkultur.bka.gv.at/artothek-des-bundes> a <http://www.artothek.info>

¹⁵ <http://www.kunstverleih.org/about/>

¹⁶ <https://www.museum-joanneum.at/kunsthhaus-graz/ausstellungen/ausstellungen/events/event/7033/lokal-initiative-kunstverleih>

POSTAVENÍ A ROLE ARTOTÉK

Jak jsem nastínila na příkladech z USA, Německa a Rakouska, existuje mnoho veřejných půjčoven umění různých typů. Je tedy obtížné zobecnit modely jejich fungování, nabízené služby, formální strukturu a jejich roli v kulturní politice dotčeného územního celku. Přece jen se pokusím o stručné shrnutí na základě získaných informací a zahraničních zkušeností.

Nejčastěji bývají artotéky součástí komunální či státní knihovny nebo muzea, které jim jsou přínosem buď po stránce akvizic uměleckých děl, nebo – v případě knihoven – poskytnutým konvolutem teoretických materiálů o výtvarném umění. Setkáme se ale také s artotékami, jejichž zřizovatelem je odbor kultury (magistrát), umělecký spolek, nadace nebo vzdělávací instituce.¹⁷ Kromě zřizovatele (a tedy způsobem financování) se artotéky odlišují také charakterem, kvalitou, velikostí umělecké sbírky a akviziční strategií, případně rozsahem poskytovaných služeb (doprovodné programy pro veřejnost, výstavy zastoupených umělců a zajištění doprovodných informací o jejich tvorbě).

I přes uvedené rozdílnosti se artotéky při formulování svého poslání v zásadě shodují. Tím je kultivace společnosti díky **zprostředkování umění široké veřejnosti**, čímž dochází ke vzdělávání v oblasti vizuální kultury.¹⁸ Dále artotéky **podporují současné umělce** prostřednictvím nákupu děl a současně propagují jejich tvorbu. Nakonec **propojují umělce a všechny zájemce o výtvarné umění** během doprovodných programů, nicméně projevili-li uživatel artotéky zájem o koupi díla, zprostředkuje zpravidla neprodejní půjčovna případnému kupci kontakt na umělce nebo zastupující galerii. Artotéka tak představuje pomyslný most mezi autory a veřejností.

ODBORNÁ LITERATURA

Pro případné zájemce si dovoluji uvést dostupnou literaturu zabývající se vývojem a obecnými otázkami fenoménu půjčování umění. Obšírně se danému tématu věnoval ve svém výzkumu Horst Dietze.¹⁹ Další doporučením literaturou je publikace Detlefa Schwarze²⁰ a Barbary Röhner²¹. Souhrn relevantní literatury včetně vlastních textů autora nabízí webové stránky Johannese Stahla²², teoretika umění a kurátora specializujícího se na umění ve veřejném prostoru a zprostředkování umění obecně. On stejně jako rakouská umělkyně Anne Glassner²³ a další se věnuje vlivu artoték na společnost, jejich vzdělávacímu aspektu, percepci výtvarných děl a důležitosti originálů oproti reprodukcím. Stručný vhled do situace v USA nabízí diplomová práce Sarah M. Haightové.²⁴

TÁŇA ŠEDOVÁ | tana.sedova@moravska-galerie.cz

¹⁷ ŠEDOVÁ, Táňa. *Specifika veřejných muzeí výtvarného umění a jejich role v procesu komunikace s veřejností: nástin situace v České republice a její srovnání s rakouským a německým prostředím*. Brno, 2015. Disertační práce, Masarykova univerzita, vedení Prof. Radek Horáček. s. 40

¹⁸ Gudrun Calov poukazuje na společensky důležitou funkci artoték, kterou je kulturní vzdělávání. Lidé se postupně začínou zabývat autorem vypůjčeného obrazu, použitou technikou či daným uměleckým směrem. Příjemným, skoro nepozorovatelným způsobem tak dochází k určitému procesu učení, kdy se zájem vypůjčitelů zvětšuje a využívají artotéku jako informační místo. (CALOV, Gudrun. *Artotheken in Öffentlichen Bibliotheken – auch ein Beitrag zur Bibliothekskultur*. In: *Bibliothekskultur entwickeln: 50 Jahre Staatliche Fachstelle für das öffentliche Bibliothekswesen Freiburg*. Freiburg i. Br.: Universitätsbibliothek, 1995. Schriften der Universitätsbibliothek Freiburg im Breisgau; 20, s. 107–123.)

¹⁹ Z pohledu obecného vývoje německých artoték je stěžejní jeho publikace DIETZE, Horst (ed.). *Aspekte des Kunstverleihs*. Berlin: Deutsches Bibliotheksinstitut, 1986.

²⁰ SCHWARZ, Detlef (ed.). *Die Kunst des Kunstverleihs: Handbuch für die praktische Arbeit in Artotheken*. Berlin: Deutsches Bibliotheksinstitut, 1988.

²¹ RÖHNER, Barbara. *Von Reproduktionsausstellungen zum Bilderverleih Ideen- und Entwicklungsgeschichte von Artotheken in der DDR*. Halle an der Saale, Universitätsverlag Halle-Wittenberg, 2016. Dostupný z: https://uvhw.de/files/3_uvHW_Leseproben/uvHW-124-3_AUSZUG.pdf.

²² <http://www.j-stahl.de/artothen/biblkomm.htm>

²³ GLASSNER, Anne. *Das österreichische Artothekensystem als Instrument der Aneignung von Kunst: Anspruch und Wirklichkeit*. Vídeň, 2008. Diplomová práce. Akademie der bildenden Künste Wien, vedení univ. prof.in Marion von Osten.

²⁴ HAIGHT, Sarah M. *American Art Lending, 1895–1975*. 2006. A Master's Paper for the M.S. in L.S degree, vedení David Carr. Dostupný z: <https://cdr.lib.unc.edu/indexablecontent/uuid:ae56a97c-b27f-401c-bc54-675e3a3861a8>.

Artotéka města Plzně – jedinečný projekt podpory současného výtvarného umění

Město Plzeň bylo v průběhu svého historického vývoje vždy citlivým donátorem umělecké tvorby. Nejinak je tomu i v současnosti, kdy město podporuje již přes dvacet let tzv. Artotéku města Plzně (AMP), která je živou kolekcí současného lokálního výtvarného umění. Poskytuje obraz o jednotlivých etapách vývoje umění západočeské metropole a celý projekt se stal v rámci České republiky naprosto ojedinělou záležitostí.

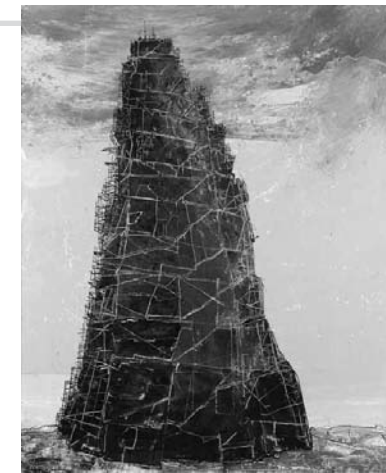
→ Hlavní myšlenkou celého projektu bylo prezentovat současné umění plzeňských autorů ve veřejných prostorách města a podporovat tvorbu plzeňských a s Plzní spjatých umělců.

Pojem artotéka je složen z latinského slova „ars“ (v užším slova smyslu označuje umění) a řeckého slova „theke“ (úschovna či sklad). Tento termín se stal pojmem pro umělecké sbírky děl. Většinou jsou artotéky speciální oddělení veřejných knihoven, které shromažďují a zapůjčují originály či repliky výtvarných děl (viz např. Artotéka Městské knihovny v Praze, s. 49–51).

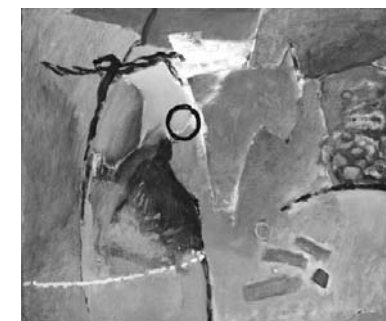
VZNIK A VÝBĚR DĚL

Projekt AMP připravili v roce 1995 pracovníci Odboru kultury Magistrátu města Plzně pod vedením tehdejšího vedoucího odboru, pana Vladimíra Líbala, známého výtvarníka a grafika. Hlavní myšlenkou celého projektu bylo prezentovat současné umění plzeňských autorů ve veřejných prostorách města a podporovat tvorbu plzeňských a s Plzní spjatých umělců.

O výběru uměleckých děl pro zařazení do kolekce AMP se pravidelně diskutuje a posléze realizuje prostřednictvím odborné Komise AMP, kterou zřídila Rada města Plzně jako poradní a iniciativní orgán. Tato komise je složena z profesionálních kurátorů, teoretiků výtvarného umění a zástupců uměleckých institucí. Sbírkový fond tohoto typu má nutně eklektickou povahu, ale právě tento stav – nelimitovaný přísným metodickým hlediskem – nabízí odborné i široké veřejnosti autentický pohled na zdejší vývoj umění.

Zdeněk Živný: Červená věž (1996)

Jiří Patera: Horská krajina (1996)

Jedním z více než 160 výtvarných děl ve fondu AMP je i obraz Jana Weniga *Akrobat* z roku 2001

V současné době AMP zahrnuje již přes 160 výtvarných děl v celkové hodnotě přes čtyři miliony korun a jsou v ní zastoupeni všichni významní umělci plzeňského regionu, jako jsou např. Jiří Patera, Miroslav Tázler, zástupci plzeňské malířské školy 70.–80. let 20. století (tzv. Paterův kroužek – V. Havlíček, V. Malina, M. Maur, J. Samec a další). Dále je ve sbírce zastoupena tvorba Bronislava Losenického, Květy Monhartové, Jarmily Dytrychové, Marie Lacigové, Jiřího Rataje, Anny Kocourkové aj.

Každoročně je na nákup nových děl vyčleněna částka zpravidla ve výši 100 000 korun; část sbírky také získává město prostřednictvím darů od autorů (např. v roce 2014 obraz *Papírna* od Jaroslava Pleskala).

■ OBSAH KOLEKCE

Mezi nejstarší díla v AMP patří soubor grafik a kreseb Karla Votlučky (1896–1963), někdejšího člena Umělecké skupiny, založené roku

1919 a považované za první výtvarný spolek ve městě. Do roku 1950 působilo v Plzni Sdružení západočeských výtvarných umělců, založené roku 1925; toto období reprezentují v artotéce malíři František Koliha (1909–1985) a Pavel Maur (1914 až 1989). Za zmínku dále stojí tvorba nadregionálních umělců Jiřího Kovaříka (1932–1994) či Jiřího Patery (1924–2003). Kolekce prezentuje i tvorbu mladých autorů, např. Šárky Trčkové (1965–2015), Benedikta Tolara (* 1975), Lud'ka Míška (* 1976) či Štěpánky Bláhovcové (* 1981), která je držitelkou několika prestižních zahraničních ocenění za grafický design. Město podporou mladých umělců dokazuje, že mají důležité místo na kulturní mapě regionu a že jejich tvorba má adekvátní kvalitu. Z nejmladších autorů jsou ve sbírce zastoupeni např. Eva Štýbrová (* 1986), Marek Škubal (* 1986) či Luboš Vetengl (* 1988). Řada jmen mladých osobností se již stala součástí celorepublikového uměleckého diskurzu.

Mezi nejhodnotnější dílo celé kolekce patří obraz Ladislava Sutnara (1897–1976), světového designéra a plzeňského rodáka, *Venuše/Plzeň je žena*. Tento obraz je nyní v dlouhodobé výpůjčce Západočeské galerie v Plzni. Po Ladislavu Sutnarovi je od roku 2014 pojmenována Fakulta designu a umění Západočeské univerzity v Plzni, líheň nejmladší umělecké generace v nejrůznějších oborech.

■ POSLÁNÍ

Posláním AMP je spojení přímé podpory aktuální výtvarné tvorby s prezentací autorů ve veřejných městských budovách. Město, vyjma celoroční prezentace originálních uměleckých děl ve veřejném prostoru, také zapůjčuje díla na výstavy a další akce. Odbor kultury organizuje pravidelné prezentace sbírky, naposledy v rámci velké výstavy *20 let Artotéky města Plzně* (1996–2016).

Za dobu své existence se AMP stala významnou pamětí vývoje plzeňského umění a kulturní historie města. Kompletní přehled virtuální galerie je k dispozici na adrese www.artotekaplzen.cz.

KVĚTUŠE SOKOLOVÁ | sokolova@plzen.eu

Artotéka Městské knihovny v Praze

Artotéka je specializované oddělení Městské knihovny v Praze (MKP) zaměřené na výtvarné umění. Její počátek se datuje rokem 1983, kdy vznikla v rámci pobočky Opatov na (tehdy nově budovaném) sídlišti Jižní Město. Inspirací byly obdobné instituce v bývalé NDR (Berlín, Drážďany). Původní plán počítal s rozvojem nových sídlištních knihoven a v nich fungujících artoték. Tento projekt se, bohužel, neuskutečnil...

- V současné době není půjčování grafik a reprodukcí nijak navíc zpoplatněno, jen je třeba mít platnou průkazku do poboček MKP.
- Více než tři čtvrtiny uživatelů artotéky tvoří mladí lidé, kteří si chtějí vypůjčit reprodukci nějakého světového malíře.
- Mezi další diskutované otázky související s artotékou patří její prostorová dispozice a lokalizace. (...) Rozšíření stávajících prostor ale není momentálně reálné. S tímto souvisí i další úvahy o přestěhování artotéky do jiné pražské lokality...

Cílem artotéky je seznamovat veřejnost s uměním a zároveň dávat možnost odnést si jej prostřednictvím obrazů do svých domovů, a tím rozvíjet estetické cítění a další zájem veřejnosti. Artotéka tak popularizuje a propaguje výtvarná díla, umožňuje jejich hlubší poznání.

Knížní a obrazový fond se buduje od roku 1978; tvoří ho knihy a časopisy o architektuře, malířství, uměleckém řemesle, designu, sochařství, fotografii a dalších příbuzných oborech. Zvláštní a jedinečnou službou je půjčování grafik a reprodukcí z obrazového fondu. Konkrétně se jedná o sbírku české grafiky 20. a 21. století a reprodukce českých a světových malířů. Toto vše vytváří skvělé zázemí pro badatele a studenty uměleckých škol i laickou veřejnost. Seznámit se s fondem artotéky lze přímo v knihovně Opatov či na webu MKP (<https://www.mlp.cz/cz/kontakty/pobocky/opatov-artoteka/>).

■ UŽIVATELSKÉ PODMÍNKY A UŽIVATELÉ

V 80. letech 20. století byly výpůjčky uměleckých děl zpoplatněny. Za půjčení reprodukce se platila jedna koruna, za grafiku deset korun. Bylo možné si vypůjčit maximálně dvě grafiky a dvě reprodukce najednou. Výpůjční doba byla tři měsíce s možností prodloužení.

V současné době není půjčování grafik a reprodukcí nijak navíc zpoplatněno, jen je třeba mít platnou průkazku do poboček MKP. Mimořádné platby mohou nastat v případě vrácení po řádném termínu (zpozděné) či při poškození nebo ztrátě grafiky/reprodukce. Fond artotéky může využívat kterýkoliv čtenář registrovaný v některé z poboček MKP. Podmínky, za nichž se služby poskytují, upravuje knihovní řád.

Čtenář může mít současně vypůjčeno nejvýše dvacet reprodukcí výtvarných děl. Dověřil-li alespoň 15 let věku a od jeho registrace uplynul více než jeden rok, má právo žádat, aby mu tyto limity byly zdvojnásobeny. Může mít současně vypůjčeno nejvýše čtyři grafické listy, a to až poté, co od jeho registrace uplynul více než jeden rok.

Interiér artotéky MKP v pobočce Opatov

Výpůjční doba pro reprodukce, grafické listy a jejich ochranné obaly (taška, tubus, desky) je 26 týdnů s možností prodloužení.

V prvních letech provozu tvořili obyvatelé Jižního Města více než polovinu návštěvníků artotéky. Postupem času se rozšiřoval okruh zájemců i z jiných částí Prahy. Více než tři čtvrtiny uživatelů artotéky tvoří mladí lidé, kteří si chtějí vypůjčit reprodukci nějakého světového malíře. Velmi oblíbení jsou impresionisté, postimpresionisté, pop art, abstraktní umění (např. Monet, Renoir, van Gogh, Warhol, Kandinskij, Klee, Chagall, Rothko).

FOND

Knižní fond tvoří české i cizojazyčné knihy o výtvarném umění: teorii a dějinách umění, o světových galeriích a muzeích, malířství, grafice, knižní kultuře, sochařství, sklářství, designu atd. Vedle knih je k absenčním výpůjčkám k dispozici i řada časopisů – např. *Art & Antiques*, *Umění*, *Font*, *Architect*, *ERA 21*, *ASB*, *Foto*, *Revolver Revue*, *Umělec*, *Analogon*. Jejich obsah prochází jmenným i věcným zpracováním, takže se dají odkazy na články najít i v elektronickém katalogu. Obrazové dokumenty je třeba vracet na pobočce Opatov, knižní fond je možné vrátit v libovolné pobočce MKP.

Hodnota originálních grafik se časem mění. Cena je nyní výrazně vyšší, než byla jejich původní nákupní cena. Nejcenější grafiky tvoří prezenční fond – J. Čapek, A. Šimotová, M. Švabinský, C. Bouda, L. Jiřincová, Z. Sklenář, K. Lhoták, J. Istler a další. Ze současných zastoupených výtvarníků je možno zmínit například Květu Pacovskou, Tomáše Bíma, Adolfa Borna, Petra Kvičalu, Šárku Trčkovou, Dorotu Brannou, Miloše Slámu. Obrazový fond v této době čítá přes 9500 grafik a reprodukcí. Využívají je především soukromé osoby ke zkrášlení svých domovů, ale též kanceláří, škol či domovů pro seniory. Tu a tam slouží obrazy také jako dekorace při filmování. Obrazy z Artotéky průběžně zapůjčujeme i na různé akce, výstavy a přednášky v pobočkách MKP.

Reprodukce i grafiky jsou k dispozici ve třech formátech – malém, středním, velkém. K vypůjčení nabízíme grafiky v rámech se sklem, plastem nebo adjustované v paspartách se sklem. Reprodukce českých a světových umělců se nabízejí zarámované s povrchovou úpravou, zasklené v rámu a též jako volné listy. Volné listy slouží také např. jako pomůcka (předloha) ke studiu kresby a malby, obrazová ukázka k přednáškám a besedám. Lze je také umístit do vlastních ráků.

BESEDY A PŘEDNÁŠKY

Besedy s využitím fondu artotéky jsou zaměřeny na vývoj a historii výtvarného umění pro základní a střední školy. Vznikly s cílem blíže seznámit žáky a studenty s uměním a ukázat, jaký užitek, poznání, krásu a radost může umění člověku přinášet, čím může obohacovat jeho život. Téma besedy je též možné zvolit po dohodě s pedagogem. Pro veřejnost jsou určeny např. přednášky o světovém či českém malířství, jež se konají jednou za měsíc.

VÝSTAVY

Artotéka zahájila výstavní činnost již od svého počátku, od roku 1983. Nejprve se expozice neobměňovaly pravidelně, jako je tomu v současnosti. Nyní se výstavy zhruba po měsíci střídají. Vstupní hala opatovské knihovny je zároveň výstavním prostorem a je vhodná zejména pro prezentaci grafické tvorby, maleb, fotografií či drobnějších objektů. Výstavy jsou přístupné veřejnosti zdarma.

Výstavní strategií artotéky je zejména podpora studentů a absolventů uměleckých škol – AVU, UMPRUM, Fakulty umění Ostravské univerzity atd. Umělce podporujeme též nákupem jejich prací. Za více než třicet let se zde formou výstavy představila celá řada výtvarníků. Jmenujme např. Eduarda Ovčáčka, Františka Hodonského, Květu Pacovskou, Vladimíra Komárka, Jaroslava Šerých. V poslední době jsme přivítali třeba Michala Cihláře, Veroniku Richterovou, Jaromíra Čejku, Dittu Jiříčkovou či Samuela Kollárika.

A BUDOUCNOST?

Již nějakou dobu se uvažuje o možnosti dovážet či donášet obrazy přímo do domácností, kanceláří, sociálních zařízení. Pro seniory by mohlo jít o dovoz bez zpoplatnění, jako je tomu u knížek. Moderní reprodukce jsou chráněny povrchovou fólií, bez použití skla. To výrazně snižuje riziko poškození při převozu. Tato služba by mohla být do budoucna příspěvkem ke zvýšení kvality bydlení např. právě seniorů.

Mezi další diskutované otázky související s artotékou patří její prostorová dispozice a lokalizace. Pro návštěvníky by bylo pohodlnější a přehlednější si obrazy prohlížet a vybírat čelně. Bohužel, toto současný prostor zatím příliš neumožňuje. Většina reprodukcí a grafik je řazena za sebou, což prohlížení a výběr mnohdy komplikuje. Rozšíření stávajících prostor ale není momentálně reálné. S tímto souvisí i další úvahy o přestěhování artotéky do jiné pražské lokality, aby byla (mimo jiné) dostupnější i pro zájemce a čtenáře z jiných částí Prahy. Nynější umístění se leckdy jeví jako limitující. V minulosti se uvažovalo kupříkladu o Kongresovém centru Praha či Nákladovém nádraží Žižkov. Zatím se vyhovující umístění stále hledá.

VIOLA NEUBAUEROVÁ | viola.neubauerova@mlp.cz

Foto: autorka

Do čísla přispěli

Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Bc. Jitka Kadlecová – Městská knihovna Prostějov ■ Mgr. Jan Kamenický – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ Viola Neubauerová – Městská knihovna v Praze ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ PhDr. Květuše Sokolová – Artotéka města Plzně ■ Mgr. Táňa Šedová, Ph.D. – Moravská galerie v Brně ■ Mgr. Michal Špaček – Městská knihovna Roztoky ■ Milan Valden – publicista ■ PhDr. Jan Vávra – Městská knihovna v Praze ■ RNDr. Alena Volková Balvínová – SKIP ČR

Žít s obrazy. Artotéka Moravské galerie v Brně

Artotéka Moravské galerie v Brně je neziskový projekt, který vznikl jako součást rozvíjených aktivit Centra nových strategií muzejní prezentace (CENS) při Moravské galerii (MG) a díky štědré podpoře komerčního sponzora Erste Private Banking provozované Českou spořitelnou, která projevila důvěru v tento rodící se projekt. Artotéka byla otevřena v prostorách knihovny MG na podzim 2017.

Necelý rok a půl fungování této artotéky je krátká doba na to, abychom mohli dostatečně zhodnotit její společenský vliv, ohlasy jejích uživatelů a do projektu zapojených umělců. Nachází se stále v začátcích, dá se říci v určitém zkušebním provozu, kdy ověřujeme nastavené procesy, zjišťujeme reakce veřejnosti, umělců, od kterých se díla do sbírky získávají, a v neposlední řadě se stále snažíme upevnit postavení artotéky v rozsáhlé struktuře druhého největšího muzea umění v České republice. Právě proto se domnívám, že bude vhodné a pro čtenáře snad přínosné spíše prozradit, kde se zrodil nápad na založení brněnské artotéky, a nastínit plány do budoucna, které bychom v artotéce rádi realizovali.

JAK TO VŠECHNO ZAČALO?

Kolega Rostislav Koryčánek, kurátor MG a vedoucí CENS, a já jsme se poprvé setkali s fenoménem půjčování umění v roce 2008 v artotéce vídeňského muzea MUSA Museum Startgalerie Artothek¹. Oba nás tehdy nadchla tato specifická forma komunikace s veřejností, díky které se daří muzeu nenucenou formou zprostředkovávat výtvarné umění širokému okruhu obyvatel a iniciovat důvěrnější vztah mezi výtvarným dílem a pozorovatelem. Tato zkušenost ve mně vzbudila zájem dále se zabývat daným tématem, získat více informací o fungování veřejných zahraničních artoték zejména v německém prostředí a jejich historickém vývoji obecně. Až na tomto teoretickém základě jsme začali v roce 2016 s kolegy v MG pracovat na zřízení artotéky. Byla založena po vzoru zahraničních veřejných artoték a sleduje tedy stejné cíle, které jsou vlastní půjčovnám v rakouském a německém prostředí (*pozn. red.:* viz příspěvek na s. 43–46).

Základ artotéky tvoří soubor uměleckých děl, jež získává kurátorský tým MG od oslovených, převážně v Česku působících umělců mladší generace. Z praktických důvodů převládají práce na papíře (grafiky, kresby, akvarely, fotografie a koláže), nicméně zde nalezneme také rozměrnější malby na plátně. Na rozdíl od některých zahraničních artoték, které navázaly na již existující uměleckou sbírku, musí MG budovat sbírku artotéky od začátku. Sběrka MG totiž podléhá depozitárním pravidlům a díla z ní se nemohou půjčovat veřejnosti. Při otevření na podzim 2017 čítala sbírka artotéky kolem 90 děl a od té doby byla obohacena o dalších přibližně 20 prací.

Umístěním artotéky v prostorách studovny odborné knihovny MG² se nám podařilo propojit dva v zahraničí běžné modely fungování artoték: artotéky zřizované při muzeích a ty, které fungují v rámci knihoven. Tato skutečnost umožňuje návštěvníkům vnímat vizuální umění v širším kontextu. Zapůjčit si při jedné návštěvě obraz i knihu od jednoho umělce nebo doprovodnou literaturu

¹ <http://www.musa.at>

² <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/knihovna/o-knihovne.aspx?lang=cs>

Foto: Kamil Třil

Interiér artotéky MG v Brně

Foto: archiv MG

Momentka z tzv. rodinného odpoledne v artotéce

o jeho tvorbě a návštěvu galerie zakončit zhlédnutím aktuální výstavy. Záměr integrovat artotéku do knihovny si vyžádal úpravu celého interiéru. Architektonické řešení vzešlo z Ateliéru Štěpán. Navržená přestavba citlivě propojila obě půjčovny, resp. rozšířila služby stávající knihovny.

Snahu o komplexní vnímání výtvarného umění reflektují i webové stránky artotéky, které se odborníkům ze společnosti KP-SYS podařilo důmyslně provázat s katalogem knihovny, a stránky tak umožňují vyhledávání obrazů a související literatury současně.³ Jedna registrace do knihovny, a tím získání sdružené uživatelské kartičky, opravňuje zájemce k využívání služeb artotéky i knihovny. Katalog artotéky umí také generovat předávací protokoly k dílům, což je zásadní pro evidenci jejich stavu a administraci výpůjček.

Symbolické výpůjční poplatky stvrzují vzdělávací charakter artotéky a myšlenku volného přístupu k umění. Poplatek zahrnuje i pojištění děl a poskytnutí ochranných kartonových obalů pro jejich transport. Artotéka je otevřená všem zájemcům o výtvarné umění. Díla si mohou zapůjčovat fyzické a právnické osoby i veřejné instituce na dobu jednoho měsíce až půl roku. Mezi aktivními uživateli artotéky máme české i zahraniční studenty, pracovníky magistrátu oživující si obrazy své kanceláře, kolegy z galerie, ale i gymnázium, jehož osvětový ředitel zapojil půjčování obrazů do vzdělávacího plánu školy. Mimo to zapůjčujeme díla do zasedacích místností našeho hlavního partnera – České spořitelny, díky čemuž získáváme zkušenosti i s korporátní oblastí.

PLÁNY DO BUDOUCNOSTI

Jak funguje v praxi vypůjčování děl spolu s dalšími souvisejícími informacemi, je uveřejněno na webových stránkách artotéky (artoteka.moravska-galerie.cz), a bylo by tedy zbytečné zde podrobně popisovat. Naopak, na čem momentálně pracujeme, na stránkách uveřejněno není a plány do budoucna si zde nabízíme prozradit. V rámci společného projektu s Artothek Niederösterreich v Kremži, realizovaného z česko-rakouského programu Fond malých projektů, zamýšlíme v roce 2019 rozšířit doprovodné aktivity, neboť jich doposud proběhlo jen poskrovnu. Připravujeme vzdělávací programy pro školy a další cílové skupiny, pracovní listy, videa s vybranými umělci, diskuzní setkání či organizované návštěvy jejich ateliérů. Rovněž máme v úmyslu sestavit metodický materiál pro současné i nově zakládané veřejné artotéky. Budeme pokračovat v prohlubování spolupráce se zahraničními artotékami a šířit fenomén půjčování umění v českém prostředí formou komentovaných prohlídek pro odbornou i laickou veřejnost nebo zaštitěním závěrečných studentských prací.

První popularizační akcí je mezinárodní symposium, které se uskuteční 5. 4. 2019 v MG. Mezi potvrzenými řečníky jsou mj. zástupci artoték z Kolína nad Rýnem, Kremže a Vídně. Především ale hodláme rozšiřovat sbírku, abychom mohli přistoupit k marketingovým kampaním a zároveň dokázali uspokojit jak více zájemců, tak i ty náročnější z nich. Naším dlouhodobým přáním je vytvořit mezinárodní síť veřejných artoték, tedy určitou platformu umožňující výměnu zkušeností, sdílení názorů a přeshraniční zprostředkovávání umění.

TÁŇA ŠEDOVÁ | tana.sedova@moravska-galerie.cz

³ artoteka.moravska-galerie.cz

Veřejné knihovny versus Amazon

Bez knihoven nemáme ani budoucnost, ani minulost.

(Citát Raye Bradburyho z magnetu na lednici, zakoupit můžete na Amazonu v oddělení „Domov a kuchyně > Kuchyně a stolování > Kuchyňské nástroje a vychytávky > Kuchyňské doplňky > Magnety na chladničku.“)¹

Okurkovou sezónu léta 2018 rozvířil článek publikovaný 21. července ve známém americkém ekonomickém časopise *Forbes*, proslulém také tím, že právě číslem *Forbesu* s vlastním portrétem na obálce chtěl údajně americký prezident Donald Trump naplácat na holou od pornoherčky Stormy Daniels.² Tentokrát šlo ale o článek ekonoma Panose Mourdoukoutase s názvem *Amazon by měl nahradit místní knihovny a ušetřit tak peníze daňových poplatníků*.³ Bez uvedení jakýchkoli podkladů, dat či statistik, které by jeho závěry podporovaly, považuje autor veřejné knihovny za zcela překonané instituce. Uvádí, že v době, kdy kromě tištěných dokumentů nic moc jiného ke čtení nebylo, poskytovaly místní knihovny občanům žijícím v jejich blízkosti knihy a časopisy a také místo, kde si je mohli číst nebo s nimi pracovat, a přátelští knihovníci byli vždy na blízku připraveni pomoci. Taky se v knihovnách konaly kulturní akce, ale ty se mohou konat leckde. Časem knihovny své služby trochu aktualizovaly, tj. rozšířily je o půjčování filmů a bezplatné poskytování přístupu k internetu.

Tím ale autorova obeznámenost se službami knihoven končí, protože současnost lapidárně shrnuje: *Tyto služby sice poskytují moderní veřejné knihovny stále, ale už zdaleka nemají takovou hodnotu, jakou mívaly dříve*. A důvody pro to jsou podle autora očividné: knihovny jsou nahrazeny „třetími místy“ – například kavárnami Starbucks, které poskytují lidem pohodlná místa na čtení, wi-fi připojení, místo pro setkávání s přáteli a v neposlední řadě skvělé nápoje. Proto prý dnes „někteří lidé“ už víc používají svou věrnostní kartičku Starbucks než průkazku do knihovny. Online televize a streamovací videosloužby jako Netflix a Amazon Prime nabízejí bohatý video obsah komukoli a za dostupnou cenu, proto třeba už úplně zanikly videopůjčovny. A na vzestupu jsou „digitální technologie“, které z papírových knih udělaly v podstatě už jen sběratelské předměty a z jejich půjčování v knihovnách přežitou službu.

Tady bych rád vyvrátil stereotyp, že knihovny a knihovníci dbají hlavně o knihy. Není tomu tak, věnují se především lidem.⁴ A s ekonomickým

expertem tak úplně nesouhlasí ani spisovatel Neil Gaiman ve své nejnovější motivační knížce o důležitosti čtení, snění a knihoven *Na umění záleží, protože vaše představitivost může změnit svět*⁵: *Na rozdíl od elektronických knih jsou tištěné knihy pevné, je těžké je zničit, jsou vaněodolné, poháněné jen solární energií a jsou příjemné na dotek; v tom, jak být knihou, jsou prostě nejlepší a místo se pro ně vždycky najde*.⁶

Podle již zmiňovaného P. Mourdoukoutase našťestí právě vstupuje na scénu řetězec knihkupectví *Amazon Books*, který masám snadno a levně zpřístupňuje jak fyzické, tak digitální kopie knih. Cílem tohoto řetězce je nahradit místní knihkupectví, protože oproti nim poskytuje bohatý digitální obsah a vaří tam kávu. V podstatě se jedná o dokonalou kombinaci veřejné knihovny a Starbucks.⁷ Amazon tedy poskytuje lepší službu než knihovna, a navíc není placený z peněz daňových poplatníků. Proto by měl nahradit i místní knihovny, daňovým poplatníkům by tak ušetřil peníze a zároveň zvýšil hodnotu vlastních akcií. (Autor přitom ponechává stranou problematiku toho, že firmy jako Amazon, Google nebo Apple v podstatě žádné daně neplatí, protože využívají daňových výhod, které plynou z jejich velikosti a vlivu, a stejně tak se nevěnuje ani otázce, co bude mít běžný občan z toho, že se jeho daně využijí jinak než na financování knihoven, zatímco on bude za obdobné služby platit firmě nejbohatšího člověka planety.)

Článek prakticky okamžitě sklídl drtivou vlnu kritiky, a to zejména na Twitteru, a nejen od knihovníků, ale také od uživatelů knihoven, příznivců čtení a těch, komu na místních komunitách záleží. Tyto příspěvky jsou na jednu stranu kritickou reakcí na autorův článek, ale mnohé

jsou i oslavou knihoven a poctou (nejen) americkým místním knihovnám, jejich službám a samozřejmě knihovníkům.⁸ *Forbes* na kritiku nejprve reagoval doplněním článku o tři odstavce, v nichž konstatuje, že průzkumy zatím tedy nenaznačují, že by služby knihoven a jejich návštěvnost nějak zvlášť klesaly, ale při troše snahy by se některá dílčí data jako mírný pokles interpretovat dala. K potvrzení klesajícího významu knihoven by prý bylo třeba více dat a studií, nicméně cíl zvyšovat cenu akcií Amazonu je nesporný. Tento dodatek vyznění článku příliš nevylepšil a po dvou dnech od vydání ho *Forbes* raději stáhl a omluvil se s tím, že téma tak úplně nespadlo do autorovy odborné specializace.

Kritici článku samozřejmě vytýkají to, že zrušení knihoven by mělo největší dopad na nejzranitelnější sociální skupiny. Většina služeb knihoven, které jsou z principu zdarma, má největší přínos právě pro ty, kteří by si je jinak nemohli dovolit, tedy maminky s dětmi, studenty, nezaměstnané, přistěhovalce či starší lidi. Další důvody, myslím, snad ani není třeba uvádět. Ty nejzajímavější si může čtenář přečíst v citované literatuře. Důležité je, že v knihovně jsou upřímně vítáni všichni bez rozdílu, a to i když si nepříšili nic koupit. A takových veřejných míst už dnes mnoho není. Claire Evansová ve třiminutovém videu losangeleské veřejné knihovny hezky shrnuje důvody, proč by svou knihu o ženách, které se podílely na vývoji internetu⁹, nemohla napsat v jakémkoli knihkupectví, ale pouze s pomocí knihovny: *První průkopníci internetu se snažili vytvořit infrastrukturu pro sdílení informací a budování komunit. A totéž můžeme zcela jistě říct i o knihovnách. Pro knihovnickou práci je typická spolehlivost, práce s informacemi a služby*

¹ Viz *Without libraries what have we? We have no pas... - Ray Bradbury quotes fridge magnet, Black* [online]. Amazon [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.amazon.com/Without-libraries-what-have-pas/dp/B01M77BRTW>.

² Jestli tomu tak bylo, nebo to byl ve skutečnosti jiný časopis, detailněji analyzuje sám *Forbes*: PETERSON-WITHORN, Chase. *Why Stormy Daniels probably didn't spank Trump with a Forbes magazine* [online]. *Forbes*, 29. 3. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/chasewithorn/2018/03/29/why-stormy-daniels-probably-didnt-spank-trump-with-a-forbes-magazine/#40e6f8ba68d4>.

³ Článek byl z webu *Forbesu* velmi brzy stažen a už není dostupný, původní citace by byla: MOURDOUKOUTAS, Panos. *Amazon should replace local libraries to save taxpayers money* [online]. *Forbes*, 21. 7. 2018. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/panosmourdoukoutas/2018/07/21/amazon-should-replace-local-libraries-to-save-taxpayers-money/>. Článek je dnes našťestí dostupný díky různým službám, které web průběžně archivují, jako např. *Archive.today*: <http://archive.today/mPceN> [cit. 2018-10-26].

⁴ Podle HEEMSTRA, Patrick. *People always think we librarians work for books. But we work for people*. [online]. Twitter, 1. 11. 2018 [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://twitter.com/patrick23dingen/status/105790252272062337>.

⁵ Viz GAIMAN, Neil a Chris RIDDELL. *Art matters: Because your imagination can change the world*. London: Headline, 2018. 112 s.

⁶ GAIMAN, Neil a Chris RIDDELL. *Why our future depends on libraries, reading and daydreaming* [online]. *The Guardian*, 6. 9. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/gallery/2018/sep/06/neil-gaiman-and-chris-riddell-on-why-we-need-libraries-an-essay-in-pictures>. (Z anglického originálu volně přeložil JK)

⁷ Pokud byste se chtěli stát knihkupcem v síti *Amazon Books*, podívejte se na motivační video (i když rozdíl mezi *Amazon Books* a běžným knihkupectvím v něm není nijak patrný): *Amazon Books* [online]. YouTube, 19. 7. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://youtu.be/DLBxC8uGPu4>.

⁸ Nejzajímavější reakce shrnují ve svých článcích např. Gilmer, Gorthaus, Lyons nebo McKay.

⁹ Viz EVANS, Claire L. *Broad Band: The untold story of the women who made the Internet*. New York: Portfolio, 2018. 288 s.

Šachový stůl v knihovně pro studenty
Technické univerzity v Delftech, Nizozemsko

orientované na lidi, zároveň je tato práce větší-
nou neviditelná, vůbec ne oslnivá, přitom je ale
extrémně důležitá. A je třeba si jí vážít.¹⁰

Sám Mourdoukoutas reagoval na kritiku tvrzení,
že knihovny zdaleka nejsou zdarma a že jeho osobně jen za minulý rok stály 495 dolarů.
Ovšem určit, kolik by každý občan USA zrušením
knihoven ušetřil na daních, není zdaleka tak jed-
noduché.¹¹ A kromě těch, kdo rádi finančně pod-
porují Amazon, existují také lidé, kteří za smyslup-
plnou investici považují peníze vložené právě do
knihoven. Například studie přínosu knihoven
v Texasu prokazuje, že každý dolar vynaložený
na financování knihoven znamená přínos 4,64 do-
laru do státní ekonomiky.¹² Podle spisovatelky
Kashany Cauley nám chtěl autor spíše říci, že
nechce, „aby chudí a dělnická třída četli knihy“.¹³
Protože udržovat své odpůrce negramotné a ne-
vzdělané je účinným nástrojem mocných, jak si
svou pozici udržet. Ostatně úplně zrušit fede-

rální podporu knihoven se v návrhu rozpočtu na
rok 2019 snažil i Donald Trump. Naštěstí neú-
spěšně. Zrušením knihoven bychom se totiž taky
mohli šeredně přepočítat... Na podporu knihoven
se naopak staví vycházející hvězda americké po-
litiky Alexandria Ocasio-Cortezová, kterou kon-
zervativní politici považují za nebezpečnou so-
cialistku. *Jestli si myslíte, že se Republikáni bojí
mojí politiky teď, tak počkejte, až se dozvědí
o veřejných knihovnách.*¹⁴ Každá veřejná knihov-
na je v podstatě realizací těch nejradikálnějších
levicových principů!

*Kdysi jsem milovala knihovny pro možnost
úniku, kterou mi poskytovaly – všechny ty knihy,
všechny ty životy, které jen čekají, až se do nich
ponořím. Teď je miluju jako útočiště, které mi po-
skytují k práci – ten klid a prostor, jen se pustit
do práce. A to je na knihovnách právě to skvělé.
Pro každého znamenají něco jiného: místo, kde
si zkontrolujete email, kde si přečtete dnešní
noviny nebo kam si zajdete s dětmi přečíst po-
hádku. Stejně jako se mění naše potřeby, mění
se s námi i knihovny – jako naše vlastní Kom-
nata nejvyšší potřeby. A na to přeci nikdo nemů-
že jen tak pověsit cenovku, nebo ano?*

Melody Schreiberová¹⁵

Rozhodně se proti snížení finanční podpory
knihovněm ve svém domovském jihoanglickém
Bristolu postavil Banksy, politický aktivista
a neznámější streetartový umělec současnosti.
V červnu 2018 městská rada Bristolu oznámila,
že budoucnost 17 z 27 poboček městské knihov-
ny je velmi nejistá kvůli nutným škrtům v měst-

ském rozpočtu. Banksy, jehož totožnost není
veřejně známa a vystupuje pouze anonymně,
nabídl starostovi Bristolu pomocnou ruku a míst-
ním knihovněm nabídl finanční a organizační
podporu, aby nebyl jejich provoz tak radikálně
ohrožen. Na podporu bristolských knihoven
vzniklo několik veřejných petic a podpořil je i he-
rec Tony Robinson, který je hlavní tvář britského
projektu na podporu čtenářství a gramotnosti
*Read for Good*¹⁶. Město nakonec odmítlo Bank-
syho finanční podporu jako krátkodobé a ne-
systémové řešení a samo vyčlenilo dostatek
peněz na to, aby nemuselo zavřít ani jedinou
pobočku. Na provozu bristolských knihoven, mo-
dernizaci jejich služeb a zefektivnění jejich ří-
zení by se do budoucna měli aktivně podílet
místní komunity, organizace i aktivní jednotlivci.
Ne s podporou Banksyho, ale především se zá-
jmem a podporou místních obyvatel mohou
knihovny přežít a poskytovat takové služby, jaké
budou jejich bezprostřednímu okolí přínosem.

*Knihovny jsou důležitou bránou do budouc-
nosti. A je opravdu smutné, že se po celém světě
musíme dívat na to, jak místní úřady hbitě vyu-
žijí každou možnost zavřít knihovnu proto, aby
ušetřily peníze, aniž by si přitom uvědomovaly,
že tím ochuzují naši budoucnost. Zavírají tak to-
tiž brány, které by měly zůstat otevřené.*

Neil Gaiman¹⁷

Velmi přesně popisuje současnou situaci ame-
rický sociolog Eric Klinenberg z *New York Uni-
versity*, který se knihovněm věnuje ve své nejno-
vější knize *Paláce pro lidi: jak může sociální
infrastruktura pomoci v boji s nerovností, polari-
zací společnosti a úpadkem občanského živa-
ta*.¹⁸ Se spisovatelem Gaimanem se shoduje
v tom, že odpovědné úřady a státní orgány pova-

V knihovně jako v obýváku – propojení knihovny
a kavárny v knihovně Lotyšské univerzity

žují knihovny kvůli digitalizaci za přežití, a odmí-
tají je proto financovat. Klinenberg ale dokládá,
že knihovny jsou dnes naopak přetížené. Počty
výpůjček sice stagnují, ale návštěvnost kniho-
ven neklesá a lidé je využívají tolika různými
způsoby, že je velmi těžké všechny uspokojit,
obzvlášť pak se stále se snižujícím rozpočtem.
Ve veřejných průzkumech považuje 90 % Ameri-
čanů veřejné knihovny za důležité a průběžně
klesá důvěra ve všechny ostatní významné insti-
tuce (vláda, církev, banky, korporace) s výjimkou
armády, rychlé zdravotnické pomoci a také
knihoven. Proč tedy knihovny omezovat právě
teď? Podle Klinenberga je tomu proto, že jen
velmi málo vlivných lidí si uvědomuje roli kniho-
ven, kterou hrají v utváření moderní společnosti,
a taky proto, že bytostné poslání knihoven po-
skytovat lidem bezplatný a otevřený přístup
k našemu společnému kulturnímu dědictví není
zrovna v souladu s tržní ekonomikou, která sou-
časné společnosti dominuje.

Knihovny patří mezi místa, která Klinenberg
označuje pojmem *sociální infrastruktura*, tedy mís-
ta, která formují to, jak spolu lidé ve společnosti

¹⁰ Author Claire L. Evans: *I couldn't have written the book without the library* [online]. YouTube, 20. 9. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://youtu.be/Fz-EvBY-u18>. (Z anglického originálu přeložil JK.)

¹¹ Mimo jiné i proto, že americké knihovny jsou financované částečně na federální úrovni a především pak na úrovni státní a místní.

¹² Viz LYONS, Kate. *Twaddle: librarians respond to suggestion Amazon should replace libraries* [online]. *The Guardian*, 23. 7. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2018/jul/23/twaddle-librarians-respond-to-suggestion-amazon-should-replace-libraries>.

¹³ HA, Thu-Huong. *Forbes deleted a deeply misinformed op-ed arguing Amazon should replace libraries* [online]. *Quartz*, 23. 7. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://qz.com/1334123/forbes-deleted-an-op-ed-arguing-that-amazon-should-replace-libraries/>. (Z anglického originálu přeložil JK.)

¹⁴ Podle SAMPATHKUMAR, Mythili. *Alexandria Ocasio-Cortez taunts Republicans for being 'terrified' of her progressive policies* [online]. *The Independent*, 6. 7. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/alexandria-ocasio-cortez-gop-republicans-libraries-policies-new-york-trump-twitter-a8434966.html>.

¹⁵ SCHREIBER, Melody. *An ode to libraries, the original co-working spaces* [online]. *Book Riot*, 26. 7. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://bookriot.com/2018/07/26/libraries-as-coworking-spaces> (Z anglického originálu volně přeložil JK.)

¹⁶ *Read for Good* [online]. [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://readforgood.org/>.

¹⁷ GAIMAN, Neil. *Why our future depends on libraries, reading and daydreaming: A lecture explaining why using our imaginations, and providing for others to use theirs, is an obligation for all citizens* [online]. *The Guardian*, 15. 10. 2013 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>. (Z anglického originálu přeložil JK.)

¹⁸ Viz KLINENBERG, Eric. *Palaces for the people: How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. New York: Crown, 2018. 288 s. Dva upravené příspěvky z knihy vyšly online, viz KLINENBERG, Eric. *To restore civil society, start with the library* [online]. *The New York Times*, 8. 9. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/09/08/opinion/sunday/civil-society-library.html>. a KLINENBERG, Eric. *Palaces for the people: Why libraries are more than just books* [online]. *The Guardian*, 24. 9. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/cities/2018/sep/24/palaces-for-the-people-at-the-library-everyone-is-welcome>.

interagují. Knihovny jsou důležitým místem v životě starších lidí, mládeže, rodičů a dětí, přistěhovalců (kvůli výuce jazyka), lidí osamělých či chudých a lidí bez domova. Tito lidé mohou jít samozřejmě i do Starbucksu nebo McDonaldu, ale prostředí a poskytované služby kavárny nebo rychlého občerstvení s knihovnami prostě nemůžeme srovnávat. V mnoha městech je knihovna nejdůležitějším místem, kde se svými vrstevníky tráví čas jak mladí, tak staří, protože knihovny jsou otevřené, bezplatné a knihovníci vítají každého návštěvníka a snaží se mu svými službami co nejvíce přizpůsobit. Autor strávil etnografickým výzkumem newyorských knihoven celý rok

a sám uvádí, že prakticky každá návštěva knihovny mu byla důkazem jejich důležitosti. *Knihovny ztělesňují něco, co je potřeba bránit: totiž instituce, které – i v dnešní době atomizace, polarizace a zvyšování nerovnosti ve společnosti – slouží jako základní kameny občanské společnosti. Máme-li vůbec ještě šanci změnit naši společnost k lepšímu, sociální infrastruktura, jako jsou knihovny, je přesně to, co k tomu potřebujeme.*¹⁹

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz
Foto: Klára Rösslerová

Úplný seznam literatury naleznete v elektronické verzi článku.

¹⁹ KLINENBERG, Eric. *To restore civil society, start with the library* [online]. *The New York Times*, 8. 9. 2018 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/09/08/opinion/sunday/civil-society-library.html>. (Z anglického originálu přeložil JK.)

INZERCE

Univerzita Palackého v Olomouci otvírá nový program *Ediční a nakladatelská praxe*

Jde o první magisterský program v České republice, který nabízí studium knihy z perspektivy historické, filologické, mediální i nakladatelské. Je navíc vyučován tzv. kombinovanou (distanční) formou, a je proto vhodný i pro ty, kdo již působí v praxi jako nakladatelé, knihkupci, knihovníci či redaktori, pracovníci rozličných kulturních institucí apod. Vítání jsou ale i čerství absolventi bakalářského studia, kteří mají zájem v navazujícím studiu skloubit povinnosti výukové s pracovními.

Na studenty čeká kromě dějin české a světové literatury také výuka textologie, stylistiky, nakladatelské redakční práce, dějin a teorie knižní kultury či médií apod. Studium lze dále profilovat výběrem z volitelných disciplín, např. semináři z dějin literární cenzury, sociolingvistiky, digitálního publikování, typografie či ortografie. Program zahrnuje povinnou praxi v oboru v délce čtyř týdnů. Dvouleté studium je organizováno formou pátečních a sobotních výukových tutoriálů v kombinaci s domácí přípravou a plněním zadaných úkolů. K jednotlivým předmětům existují speciální, na míru napsané studijní opory.

Nově otevřený program nepřímo navazuje na bakalářský program *Česká filologie se zaměřením na editorskou práci* vyučovaný na olomoucké katedře bohemistiky a snaží se reflektovat stále silící poptávku po prakticky orientovaných odbornících s rozhledem v rozličných oblastech souvisejících s knihou a knižní kulturou.

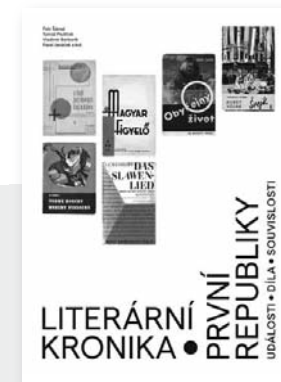
Přihlášky (na oba programy) je možné podávat do konce února 2019, výuka začíná v září 2019. Více informací najdete na <https://kb.upol.cz/> v sekci „studijní obory“.

Recenze

Literární kronika první republiky

ŠÁMAL, Petr, Tomáš PAVLÍČEK, Vladimír BARBORÍK, Pavel JANÁČEK a kol.
Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti.
Praha: Academia, Památník národního písemnictví a Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018. 518 s.
ISBN 978-80-200-2909-6

Výpravná kniha vyšla k loňskému stému výročí vzniku Československa. Podrobně sleduje literární události a díla let 1918–1938 v mnohonárodnostním státě, v němž se četlo a psalo nejen česky, ale i slovensky, německy, rusky, ukrajinsky, maďarsky či polsky. Těchto jednadvacet let bylo rozkvětem jak společenského, politického a hospodářského života nového státu, tak i umění a kultury. Rodila se nejen nová díla, ale i nové umělecké směry a avantgarda; proměňovaly se možnosti knižní grafiky a tisku. Mnozí spisovatelé, překladatelé, nakladatelé, kritici či výtvarníci se zapojili do „služeb“ samostatné republiky, kterou tak chtěli povznést mezi vzorové demokratické a plně se po všech stránkách rozvíjející státy. Vznikala nová nakladatelství, časopisy, knižní edice atd. Toto vše se kniha snaží postihnout.

Autoři koncipují každý z jednadvaceti „ročníků“ první republiky stejně: nejprve v kalendáriu stručně shrnou průřez literárním děním, následuje jedno vybrané reprezentativní, umělecky významné dílo za každý rok, které je představeno stručným výkladem, ukázkou a výběrem z kritických ohlasů; oddíl *Z knižní nabídky roku...* reprodukuje obálky dalších důležitých děl toho roku u nás vydaných (a umožňuje tak sledovat proměňující se styl a nápaditost výtvarníků). Posledním oddílem je pak vybrané téma, které rozebírá souvislosti meziválečné literární kultury (např. světová válka jako literární téma, jak se četlo za první republiky, metody a cíle avantgar-

dy, knihovny či knižní trh v ČSR, Pražský lingvistický kroužek, literatura pro děti a mládež, překlady a překladatelé, kniha jako umělecké dílo i předmět spotřeby, menšinová literatura, slovenská meziválečná avantgarda, literatury Podkarpatské Rusi, Německá Praha aj.).

Jednadvacet vybraných literárních děl mapuje jak prózu, tak i poezii a drama a vedle české vybírá i ze slovenské a německy psané literatury. Autoři vybrali *Měsíce* Karla Tomana, *Podivné přátelství herce Jesenia* Ivana Olbrachta, *Knaben und Mörder* Hermanna Ungara, Haškovy *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Wolkerovu *Těžkou hodinu*, Jégého historický román *Adam Šangala*, Vančurova *Pekaře Jana Marhoul*, Seifertovu sbírku *Na vlnách TSF*, Kafkův *Zámek*, hru bratří Čapků *Adam Stvořitel*, *Výkřiky bez ozveny* Milo Urbana, Durychovo *Bloudění*, sbírku *Kohout plaší smrt* Františka Halase, *Das Slawenlied* F. C. Weiskopfa, *Caesara* Voskovce a Wericha, *Iba oči* Jána Smreka, *Sbohem a šáteček* Vítězslava Nezvala, sbírku *Otvorené okná* Laca Novomeského, *Máchovske variace* Josefa Hory, román *Moskva-hranice* Jiřího Weila a *Následníka trůnu* Ludwiga Windera. Vedle textů, psaných přístupnou formou, je kniha přímo nabitá ilustracemi a reprodukcemi obálek, a podává tak atraktivním způsobem obraz pestrého a bohatého literárního života mezi dvěma světovými válkami v Československu.

MILAN VALDEN | Milan.Valden@seznam.cz

Holkamodrookata knihovnice o knížkách, vážně i nevážně

Jako malá holčička jsem nikdy nesnila o tom, že budu knihovnice. Většinou jsem se viděla jako kadeřnice, veterinářka nebo princezna. Milovala jsem ale příběhy a knížky mě provázely už od dětství a nakonec se staly mou prací a vášní zároveň. Po různých pracovních oklikách a kotrmelcích jsem před necelými pěti lety začala pracovat v knihovně. Blog *Holkamodrookata* sice s mojí prací souvisí, ale píše ho ve svém volném čase.

- **Bez nějakých hlubších znalostí o tvorbě stránek jsem se do toho prostě pustila – a světe, div se, fungovalo to. Zpočátku jsem řešila hlavně technické problémy. Jak blog uspořádat, jakou zvolit barvu, jak vytvořit logo.**
- **Líbí se mi, že ve své tvorbě nejsem nijak omezena a můžu si vyzkoušet prakticky vše, co mě napadne. Navíc je skvělé, že mám i zpětnou vazbu. Vidím, kolik lidí můj blog navštívilo nebo jaká je odezva čtenářů na konkrétní články.**

Foto/obr.: archiv autorky

Kromě půjčování knih se starám o studovnu, zařizuji MVS a příležitostně školím seniory v oblasti práce s počítači. K mojí práci patří i grafické zpracování propagačních materiálů a pomáhám kolegyním se sociálními sítěmi knihovny. Moje knihovnické začátky nebyly zrovna lehké. Často jsem měla pocit, že jako nestudované knihovnici mi chybí patřičný knižní přehled. Stávalo se, že po mně čtenáři chtěli, abych jim doporučila ke čtení něco konkrétního. V klasické literatuře jsem se celkem orientovala, ale když přišlo na současný knižní trh, nebyla jsem si svými odpověďmi jistá. Abych dohnala svoje nedostatky a mohla čtenářům lépe doporučit vhodný titul, začala jsem číst ve velkém. Pak už byl jen krůček od toho, abych o tom, co dělám, začala i psát.

První myšlenka byla, že společně s kolegy založíme oficiální blog knihovny, do kterého by

přispívalo víc lidí a který by sloužil především našim čtenářům pro lepší orientaci v knižních novinkách. To se, bohužel, nakonec neujalo. Z nápadu se však stal můj osobní projekt, a tak vznikla *Holkamodrookata*.

Bez nějakých hlubších znalostí o tvorbě stránek jsem se do toho prostě pustila – a světe, div se, fungovalo to. Zpočátku jsem řešila hlavně technické problémy. Jak blog uspořádat, jakou zvolit barvu, jak vytvořit logo. Chvilu trvalo, než jsem si našla svůj styl. Snažila jsem se především o jednoduchost a univerzálnost, která by odpovídala tématu a zároveň i hezky vypadala.

Jednotný musel být i obsahový koncept, aby byl blog pro čtenáře co nejvíce přehledný. Největší část článků tvoří recenze, které se zpo-

čátku omezovaly na tituly, které jsem si vypůjčila v knihovně. Zajímavým oříškem byly doprovodné fotografie. Nechtěla jsem kvůli autorským právům používat obrázky stažené z internetu. Zkoušela jsem různé nápady a kompozice, nejčastěji s jídlem. Jako vedlejší produkt tak vznikl koncept *#snidanesknihou*, kdy jsem po jeden rok jeden den v týdnu fotila a sdílela na sociálních sítích svoji snídani s knihou, kterou aktuálně čtu. Z tohoto nápadu následně vznikla rubrika *Jídlo z knih* (ukázka viz foto). Často jsou totiž v knihách zmiňovaná jídla a mně přišlo zajímavé „ochutnat“ příběh i trošku jinak. Na mých stránkách tak narazíte na rozpičky Káji Maříka, chléb babičky Boženy Němcové nebo kapra podle Oty Pavla.

Projekt, kterým se trochu víc propojila knihovna s blogem a který mě hodně bavil, byl *Knihoběžník*. Přes léto jsme s kolegy každý týden ukrývali na veřejně dostupném místě knihu, která byla evidovaná ve stejnojmenném internetovém projektu (www.knihobeznik.cz). Do hry se zapojil vysoký počet místních čtenářů a měli jsme plno pozitivních ohlasů.

Na blogu má svoje místo i tvoření. Ráda zkouším nejrůznější techniky a několikrát jsem se dokonce odvážila rozřezat staré knihy a udělat z nich záložky, květináče nebo například kabelku.

Abych přilákala nové čtenáře, začala jsem pořádat i různé soutěže a online kvízy, které jsme pak použili i na knihovnických akcích. Protože jsem však nechtěla do cen vkládat vlastní finance, snažila jsem se knižní odměny získat jinak. Tak vlastně začala moje spolupráce s nakladateli. Zhruba po roce aktivního blogování jsem se odvážila oslovit několik vydavatelství. V současnosti pravidelně spolupracuji s těmi největšími (převážně s Albatrosem a Euromedií). Zároveň navazuji další, příležitostné spolupráce, vesměs přímo se spisovateli.

O svém blogu už hovořím jako o svém třetím dítěti. Nikdy asi nebude úplně podle mých představ, a i když je to obrovský žrout času, dělá mi velkou radost. Líbí se mi, že ve své tvorbě nejsem nijak omezena a můžu si vyzkoušet prakticky vše, co mě napadne. Navíc je skvělé, že mám i zpětnou vazbu. Vidím, kolik lidí můj blog navštívilo nebo jaká je odezva čtenářů na konkrétní článek. Jen pro představu: stránky www.holkamodrookata.blogspot.cz denně navštíví zhruba 200 lidí. Když zveřejním článek, sledovanost

samozejmě vzroste. Za čtyři roky, co blog vedu, si ho zobrazilo necelých 188 000 návštěvníků.

Proč to tedy všechno dělám? Proč chodím s kůží na trh? Blogování je pro mě především věc osobního i profesního růstu. Spoustu věcí, které jsem se při tvorbě stránek naučila, využívám ve své knihovnické praxi. Navíc mě baví komunikovat s lidmi a těší mě, když vidím, že je moje články baví a inspirují. Díky blogu jsem si také mohla několikrát přečíst knížku dřív, než se ukázala na pultech knihkupectví. Vyzkoušela jsem si taky, jaké to je, poskytnout rozhovor do rozhlasu, novin nebo si zahrát ve filmu. Příjemným bonbonkem jsou i nejrůznější VIP srazy, kde se setkávám s podobně naladěnými lidmi.

V budoucnu bych se ráda věnovala více českým autorům a dostala je do povědomí našich čtenářů. Taky bych ráda oživila sekci blogu *Teslováno dětmi* a zapojila do psaní i svoje ratolesti.

Vést blog není vždy úplně jednoduché. Občas se dostaví tvůrčí krize a nejsem schopná napsat ani řádku, jindy zas naopak srším kreativitou a nápady. Na každý pád je to tvůrčí proces, který by autorovi měl přinášet radost a uspokojení. Takže pokud si chcete vyzkoušet, jaké to je, vést si veřejný deník, směle do toho, není co ztratit. Na stránkách www.blogger.com je vše zdarma, stojí to jen váš čas a energie.

JITKA KADLECOVÁ

j.kadlecova@knihovnapv.cz

Autorka pracuje

v Městské knihovně Prostějov.

Klub tvořivých knihovníků

Klub tvořivých knihovníků (KTK) byl založen v listopadu roku 2010 s cílem sdružovat knihovníky a informační pracovníky s tvořivými koníčky. Jako jeho zakladatelka a předsedkyně bych vás ráda seznámila s tím, co všechno se za osm let jeho existence událo.

Prostřednictvím přihlašovacího formuláře na webu SKIP se podařilo shromáždit údaje o členech klubu včetně jejich vyjádření, jaká mají očekávání od činnosti klubu, jakou pomoc by mohli klubu poskytnout, jaké mají na svém pracovišti možné prostory pro přehlídky, výstavy či další setkávání apod.

Během pár dní se přihlásilo do nově vznikajícího klubu cca 45 zájemců. V průběhu let se na základě ohlasu na naše akce přidávali další. Počet členů přesáhl loni na jaře sedmdesátku. Nešlo mi však o kvantitu, ale o kvalitu – zda jsou lidé ochotni se zapojit do činnosti klubu, něco sami zorganizovat, udělat pro jiné. Vlastně mi pomohla povinnost získávat souhlasy s ukládáním a zveřejňováním osobních údajů (GDPR). Zbylo „zdravé jádro“ 49 lidí. Mnohé z nich vidám na společných akcích, mnohé jsem nikdy neviděla, ale píší o akcích, které pořádají u nich v knihovně, o svých zkušenostech atd.

Naplnění cílů

Přemýšlím, zda byly a jsou splněny cíle, které jsem od KTK očekávala. Měl by být přínosný jak v osobní rovině (sdružovat lidi nejen kvůli výměně zkušeností, konfrontaci výsledků, konzultování vlastních plánů s dalšími), tak v rovině profesní pro celé knihovny (pořádání kurzů, tematických odpolední s dětmi i dospělými, výzdoba knihoven atd.).

Každým rokem organizují odborný seminář (viz foto na s. 64) a společné výstavy. Protože koníčky členek jsou různé, snažím se volit témata seminářů vhodná pro co nejširší okruh lidí z KTK a vždy sehnat nějakého fundovaného odborníka.

Ze společných aktivit bych ráda upozornila např. na první společnou výstavu prací členek KTK s názvem *Knihy, informace, internet a počítačové sítě trochu jinak* (2012, FF UK). Z té se následně stala výstava putovní a v letech 2012 až 2014 prošla deseti knihovnami po celé ČR. Dále máme za sebou seminář *Psychologie volnočasových aktivit* (2011, NK), besedu *Jak se vyvarovat kýče* (2012, NK) nebo seminář *Výzdoba interiérů knihoven tvořivě* (2013, MK Louny), který finančně podpořilo Ministerstvo kultury a byl organizačně zabezpečen KTK a Městskou knihovnou v Lounech.

Dále se sluší zmínit seminář *Ruční práce jako duchovní obroda* (2014, Knihovna VŠUP), výstavu *Upcycling aneb Nové příležitosti pro věci bez šance* (květen 2015, knihovna JABOK; srpen 2015, Magistrát hl. m. Prahy), výstavu *Tvořivé ruce* (2016, NK), seminář o řemeslech spojený s komentovanou prohlídkou Národopisného muzea (2017, NM) a loňský seminář *Kompozice plošných a prostorových výtvarných prací* (2018, NK).

Ráda bych upozornila také na vánoční jarmarky v Klementinu, pořádané již od roku 2011 ve spolupráci s NK ČR, i velikonoční jarmarky, které se konají tamtéž od roku 2013 (viz foto na protější straně).

Zajímavou činností je i tvorba cen pro knihovnické soutěže. Již podruhé se na mne obrátilo vedení středočeského regionu SKIP kvůli tvorbě ceny Papilio bibliothecalis pro zasloužilé knihovníky/knihovnice regionu. Z „motýlků“ vzešlých ze soutěže v rámci KTK si regionální výbor vybral několik kousků v roce 2011 a stejně tak i loni. Nabídka tvorby cen pro knihovnické soutěže a kte-

Foto: Eva Hodišková

Velikonoční jarmark v Klementinu

roukoliv knihovnu byla zveřejněna na webu KTK a je stále platná.

Aktivity v regionech a charitativní činnost

Mám velikou radost, že se postupně realizují aktivity členek i v dalších regionech. Buď jde o společné akce ve větších městech, nebo akce probíhající pravidelně či jednotlivě v knihovnách. Nerada bych na někoho zapomněla, ale zmíním alespoň společnou výstavu *Tvořiví knihovníci se představují* (2013, SVK Hradec Králové), předvánoční knihovnické jarmarky v Hradci Králové, tvořivé dílny pro seniory a držitele průkazu ZTP (MK Karlovy Vary), společnou výstavu *Knihovnice umí více* (2017, Knihovna města Plzně), kde se členky KTK pravidelně angažují při Dnu otevřených dveří.

V knihovnách také probíhají v hojném počtu výtvarné kroužky či jednorázové akce. Zde uvedu pouze ty, které organizují členky KTK a o kterých se dozvím. Jedná se např. o kurz drátování (knihovna JABOK), kroužek paličkování pro děti (Místní knihovna ve Vetlě), tvůrčí dílny (MK Jihlava), tvůrčí dílny skládání čajových sáčků, výroba dekorací na Velikonoce, malování mandal pís-

kem, pletení z papíru a enkaustika (MK Potštát), několikrát ročně dílny origami pod vedením kolegyně Buřilové (Praha), kurz pletení košíků z pedigu pod vedením kolegyně Vladimíry Sodomkové (jedna z poboček MK Liberec), výtvarná dílna drátování vedená Blankou Myslíkovjanovou (MK Podbořany), beseda *Knihy nás učí... jak malovat* (MK Babice), kde kolegyně Ivana Bičanová dokonce založila Klub tvořivých rukou.

KTK se rovněž věnuje charitativní činnosti. Ráda bych zmínila tvorbu zvířátek na pomoc kočičímú útulku o.s. Zachraň kočku z Jílového u Prahy, akci v několika fázích (2014–2015) organizovala Kristýna Rolincová. Několik členek KTK poskytlo své návrhy pro akci *Veselé polštářky pro vážně nemocné děti*. S nápadem přišla kolegyně Hana Skálová a podle svých i dalších došlých návrhů šila polštářky (2013–2014). Naše členky se zapojily i do akce *Upleť čtverec*, kterou uspořádala Knihovna JABOK ve spolupráci s berounskou katolickou farností. Pletly nebo háčkovaly čtverce na deky pro sirotky, opuštěné děti a děti s AIDS v Jihoafrické republice (2016). Do akce *Chobotničky* se zase zapojily pracovnice Knihovny města Plzně včetně několika členek KTK a uháčkovaly oblečení a terapeutické

pomůcky pro nedonošená miminka (2017); v roce 2018 se zapojily také pracovnice MK Karlovy Vary. KTK průběžně (2011–2018) poskytuje finanční podporu Nadačnímu fondu Klíček; jejím zdrojem je výtěžek z prodeje výrobků na jarmarcích. Některé členky KTK poskytly své výrobky přímo k prodeji nebo poukazují na účet nadačního fondu část získaných peněz ze svých vlastních výtěžků za své výrobky.

Časopis Malý tvořivec

A čím žil náš klub v poslední době? Andrea Beranová z MK Děčín přišla na začátku minulého roku se skvělým nápadem na celorepublikovou akci: připravit tištěný černobílý tvořivý časopis *Malý tvořivec* jako společný dárek ke dni dětí 2018. Z počáteční diskuse nad názvem, cílovou skupinou, rozsahem, redakční radou, formátem listů dodaných samotnými autorkami, které se přihlásily, že budou přispívat svými nápady, vzešlo první číslo s rozsahem 17 listů. Vedení redakční rady, grafické ztvárnění stálé titulní strany i vytvoření několika úkolů si vzala na starost sama autorka nápadu paní Beranová. Úkoly jsou určeny pro předškoláky a nižší školní věk

Titulní list časopisu Malý tvořivec z léta 2018; autorkou je Andrea Beranová

Foto: Alena Volková Balvínová

Účastníci semináře v Městské knihovně Louny

(prý si je ale luští i některé maminky) s tím, že jsou u některých složitějších úkolů zaangažováni k pomoci i rodiče. Časopis je určen všem knihovnám k volnému použití v knihovně a je bezplatně ke stažení z webu KTK (<https://www.skipcr.cz/odborne-organy/klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec>).

V zimě 2018 jsme začaly pracovat na druhém čísle časopisu. Posilou je nám zpětná vazba z knihoven na první číslo. Nejdříve sice žádná nedošla, ale po další prosbě o ni se nám té pozitivní dostalo docela dost. A to je dobrý impuls k pokračování této práce pro děti.

Je stále co zlepšovat

Když se ohlédnou, je toho docela dost, co za osm let existence KTK proběhlo. Co bych doporučovala vylepšit? Sestavila jsem seznamy členek klubu podle regionů, koníčků a zaměření v domnění, že to pomůže menším skupinkám lidí spojit své úsilí při pořádání akcí. Byla bych ráda, kdyby se ještě někdo další ujal organizace různých přehlídek, výstav, setkávání a besed, aby probíhala výměna zkušeností a bližší kontakty v těchto menších skupinách. Možná by byl prospěšný i vznik menších sekcí – podle krajů, aby lidé k sobě měli blíže. Chápu, že setkávání lidí téměř z celé ČR častěji než dosud je téměř nemožné. Na naše semináře přijede ze vzdálených míst ČR málokdo. Na veškerou organizaci jsem byla zatím většinou sama, ale přibyla mi starost o vnučata a sil a energie ubývá. Jak jsem už napsala výše, naštěstí se již nyní objevují další aktivní „vlastovky“.

ALENA VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ

balbal@seznam.cz

Autorka loga: Milena Kučová

Stáže v zahraničí

Německo – Berlín

Německo (přesněji jeho spolkové země) si velmi dobře uvědomuje hodnotu vzdělání, gramotnosti a celoživotního učení, a proto na ně vynakládá odpovídající finanční prostředky. I proto má tolik kvalitních vysokých škol a investuje do výstavby knihoven. V Berlíně bylo v letech 2003 až 2015 otevřeno hned pět velkých knihoven, všechny vysokoškolské. Dají se stihnout projít za tři čtyři dny a do všech vás pohodlně dopraví místní U-Bahn nebo S-Bahn, i když Berlín při tom prostujete křížem krážem.¹

Vzhledem k dějinným zvratům, kterými ve 20. století Německo prošlo, nenajdeme v Berlíně národní knihovnu či starobylou univerzitu, jak je známe z Prahy nebo Vídně. Poválečné rozdělení Berlína na východní a západní sektor zásadně ovlivnilo vývoj zdejších univerzit a knihoven. Z toho důvodu se tentokrát zaměřím víc i na jejich spletitou historii.

Humboldtova univerzita

Nejvýznamnější berlínskou univerzitou byla dlouho Univerzita Bedřicha Viléma založená v roce 1810. Svou prestiž ale ztratila po druhé světové válce, kdy se ocitla v NDR a byla přejmenována na Humboldtovu univerzitu. Po znovusjednocení Německa prošla radikální restrukturalizací a dnes opět patří mezi přední evropské univerzity. A stejně tak její knihovny, kterých má celkem třináct. Za pozornost stojí dvě hlavní: **Knihovna přírodních věd** a **Centrum Jacoba a Wilhelma Grimmových**. Druhá jmenovaná je z roku 2009 a patří mezi nejhezčí na světě, právem získala hned několik architektonických ocenění. Má obrovskou kapacitu: sedm pater, tisíc studijních míst a vejdou se do ní dva miliony dokumentů. A protože stojí nedaleko rušné berlínské Friedrichstrasse, má tak vysokou návštěvnost, že musela některé prostory vyhradit pouze vlastním studentům, kterým byla původně určena. Hlavní studovna je umístěna v samém srdci knihovny a je uspořá-

Foto: Klára Rösslerová

Industriální ráz Knihovny přírodních věd v Centru Erwina Schrödingera

dána jako stupňovitě terasy přes několik podlaží. Určená je pro tiché studium, takže když do ní vejdete, uslyšíte až nábožné ticho, šustění obracených stránek, klapání klávesnic. Právě jste se totiž ocitli v chrámu vědění!

Knihovna přírodních věd sídlí v Centru Erwina Schrödingera v berlínské čtvrti Adlershof. Za první světové války zde stálo důležité vojenské letiště, po druhé světové válce však Adlershof zůstal

¹ Zprávu z naší stáže si můžete přečíst v příspěvku na blogu, viz RÖSSLEROVÁ, Klára. *Berlín jako ráj pro knihovníky (i čtenáře)* [online]. Blog Knihovna, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, 3. 1. 2017 [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2017/01/berlin-jako-raj-pro-knihovniky-i-ctenare/>.

v NDR a stal se základnou zvláštních jednotek Stasi. Nastěhovaly se sem ale také přírodovědné ústavy nově založené Východoněmecké Akademie věd. V 90. letech se transformovaly v různé vědecké a výzkumné instituty a v Adlershofu začala výstavba kampusu pro přírodovědné obory Humboldtovy univerzity. Společně tvoří Vědecokotechnický park WISTA, dnes největší vědecký areál v Německu. Zdejší univerzitní knihovna z roku 2003 vznikla přestavbou starší budovy, z níž si uchovala krásný industriální ráz. A mají tu i jeden naprostý unikát: s rozvozem knih po budově vypomáhají dva roboti, Zajíc (Hase) a Ježek (Igel), kteří knihovně slouží bez nároku na mzdu od jejího vzniku a mezi zaměstnanci i užívateli jsou prý velmi oblíbení.²

Svobodná univerzita Berlín

Po rozdělení Německa se Západní Berlín najednou ocitl bez univerzity. Proto v roce 1948 vznikla Svobodná univerzita Berlín, která je dnes s tou Humboldtovou srovnatelná jak velikostí, tak kvalitou. Hlavní univerzitní kampus leží ve čtvrti Dahlem, kde původně sídlily výzkumné laboratoře vědecké Společnosti císaře Viléma a za války právě zde probíhal hlavní nacistický výzkum jaderné fúze. Po válce se přejmenovala na Společnost Maxe Plancka a z Berlína, jehož poválečná budoucnost byla nejistá, se přesunula do Spolkové republiky Německo. Areál v Dahlemu se uvolnil a nastěhovala se do něj Svobodná univerzita a postupně tu vznikl kampus amerického a britského typu, první takový v Německu. Kampus je zvláštní směsicí univerzitních budov a honosných vil, v nichž až donedávna sídlily některé katedry a ústavy, profesori zde měli své pracovní a příruční knihovny.

Svobodná univerzita má okolo patnácti knihoven, většina z nich se nachází v kampusu a dohromady poskytují přes 3000 studijních míst. Nejvýznamnější jsou tři z nich: Univerzitní, Kampusová a Filologická. **Univerzitní knihovna** je svým fondem zaměřená obecně, poskytuje různé typy

„S láskou věnováno Lorně“ – umění ve veřejném prostoru v knihovně Technické univerzity Berlín

Foto: Klára Rösslerová

studijních míst, ale jinak příliš zajímavá není. **Kampusová knihovna** je novější a rovněž kombinuje různé typy prostor, ať už potřebujete studovat sami, ve skupině, nebo odpočívat. Knižní fond má poněkud nesourodý, protože je výsledkem složitého sjednocování menších oborových knihoven, které bylo dovršeno v roce 2015. Nejzajímavější je **Filologická knihovna** z roku 2005, jejímž autorem je architekt Norman Foster, který navrhl i novou kupoli berlínského Reichstagu. Knihovna je obklopena jinými univerzitními budovami, takže zvenku prakticky není vidět, zato uvnitř vás ohromí.

Knihovně se přezdívá Mozek, a až ji spatříte, pochopíte proč. Jedná se o jednu několikapatrovou místnost s 650 studijními místy a velkým volným výběrem. Stavba má energeticky úsporně řešenou ventilaci a vytápění, dostatek světla. Horší je to ale s akustikou. Projekt totiž odpovídá potřebám knihovny 90. let, kdy student psal esej nebo se učil a k tomu potřeboval ticho a co nejvíc dostupné literatury. Dnešní student potřebuje ale víc komunikovat a spolupracovat a Filologická knihovna, navržená jako jediný, perfektně regulovaný prostor, není dostatečně flexibilní na to, aby se tomu přizpůsobila.³

Technická univerzita Berlín

Skoro nenápadně působí oproti předchozím **knihovna Technické univerzity Berlín** z roku 2004, kterou najdeme v tzv. Volkswagen Haus, protože

její výstavbu Volkswagen částečně sponzoroval. Knihovna slouží ještě také berlínské Univerzitě umění. Pětipodlažní budova s více než tisícovkou studijních míst je působivá a i přes určitý industriální vzhled působí příjemně. Podobně jako Filologická knihovna je celá jedinou velkou místností a taky by dnes potřebovala více skupinových studoven. Nedostatek takových míst řeší alespoň sedačkami, z kterých lze vytvořit jakési částečně odhlučněné ostrůvky pro hlasitější komunikaci. Zdejší knihovníci si stěžují, že v rámci univerzity je knihovna nedocenená a podfinancovaná. Mezi berlínskými knihovnami je ale možná tou vůbec nejpodceněnější. Díky příspěvku na podporu umění ve veřejném prostoru⁴ je knihovna vyzdobena poněkud tajemnými nápisy jako *S láskou věnováno Lorně* nebo *Náš denní sen* (viz foto na s. 66).

Státní knihovna

Vůbec největší knihovnou v Německu je berlínská **Státní knihovna** zvaná Stabi (z německého Staatsbibliothek), dříve Pruská státní. Dnes ji najdeme na dvou místech. V jejím původním sídle z roku 1914 na ulici Unter den Linden, které bylo v době svého vzniku vůbec největší knihovní stavbou světa. V roce 1941 byla budova poškozena bombardováním, a proto byl její knižní fond evakuován na několik různých míst v Německu. Brzy po válce byla v Unter den Linden knihovna obnovena, to už ale bylo v NDR a s menší částí fondu. Větší část zůstala dočasně deponovaná na západoněmeckých univerzitách v Marburku a Tübingenu a do Berlína se vrátila až s novou knihovnou architekta Hanse Scharouna v roce 1978⁵, dnes druhým sídlem Stabi. Knihovna stojí nedaleko dalšího Sharounova projektu, Berlínské filharmonie z roku 1963. Obě stavby vznikly prakticky na dohled berlínské zdi a tímto gestem chtěli Západoberlíňané vyjádřit svou nebojácnost a také víru v brzké znovusjednocení města. O knihovně bychom dnes asi neřekli, že je kdovíjak krásná nebo moderní, zato je ale učebnicovo-

vou ukázkou dobové architektury a myšlení. Takhle měl vypadat chrám vědění v 60. letech. Svě kouzlo ale má, i proto v ní režisér Wim Wenders natočil několik scén filmu *Nebe nad Berlínem* (1987).

Centrální a zemská knihovna

V Berlíně nalezneme také Svaz městských knihoven (VÖBB), který je volným sdružením jinak samostatných městských knihoven jednotlivých berlínských obvodů s více než 60 pobočkami; propojené jsou hlavně výpůjčními službami. V čele Svazu stojí **Centrální a zemská knihovna**, která vznikla v roce 1995 spojením dvou největších městských knihoven: tzv. Americké a Městské. Budovy z let 1954 a 1966 ovšem dnešním potřebám knihovny nedostačují, proto v roce 2013 proběhla veřejná soutěž na novou knihovnu, která měla být součástí nové zástavby v areálu bývalého letiště Tempelhof.⁶ Občané Berlína ale v referendu jakoukoli výstavbu na letišti zamítli, takže Tempelhof nadále slouží jako oblíbený park v centru města a projekt knihovny byl zatím odložen na neurčito...

Snad všechny berlínské knihovny utrpěly za druhé světové války menší či větší škody, fyzické i ideologické. Desátého května 1933 proběhlo po celém Německu demonstrativní pálení knih jako vrchol kampaně za očištění německé literatury od židovských a protiněmeckých vlivů. Na berlínském náměstí Bebelplatz spálili studenti pod dohledem ministra propagandy Josepha Goebbelse na 20 000 knih z nedaleké univerzity (dnes Humboldtovy). Tuto událost na Bebelplatzu připomíná působivý památník a prorocký citát Heinricha Heina: *To byla předehra; kde pálí knihy, tam lidé také pálí nakonec.*⁷

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Všechny zmíněné knihovny i další zajímavá místa najdete v doprovodné mapě na adrese: <https://tinyurl.com/y7qcbk4>

² Podrobněji i s videem viz DAMBECK, Holger. *Kollege Roboter: Unheimliche Begegnung am Bücherregal* [online]. *Spiegel Online*, 23. 5. 2011 [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/wissenschaft/technik/kollege-roboter-unheimliche-begegnung-am-buecherregal-a-761752.html>.

³ Pokud vás bude knihovnou provázet její vedoucí Klaus Ulrich Werner, člen sekce pro knihovní budovy a vybavení IFLA, tak vám k tomuto problému poví určitě víc. Anebo viz WERNER, Klaus Ulrich. The "Berlin Brain": Evaluating an architectural masterpiece of 2005 based on a library concept from the last millennium. In: *Post-occupancy evaluation of library buildings*. Berlin: De Gruyter, 2015 (IFLA Publications 169), s. 147–160.

⁴ Ve většině Německa platí povinnost vyčlenit určité procento z rozpočtu projektu financovaného z veřejných peněz na podporu umění ve veřejném prostoru. Ve všech výše uvedených knihovnách nějaké takové dílo najdete.

⁵ Architektonická soutěž proběhla už v roce 1964 a Scharoun se dokončení knihovny nedožil, zemřel roku 1972.

⁶ Viz OLTERMANN, Philip. *Historic Tempelhof airport set to be site of grand Berlin library* [online]. *The Guardian*, 19. 12. 2013 [cit. 2019-01-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/19/tempelhof-airport-site-berlin-library-germany>.

⁷ HEINE, Heinrich. *Německo – zimní pohádka, Atta Troll, Almansor*. Praha: SNKLHU, 1953, s. 197.

Soutěž Nejhnusnější knihovna roku a jiné

Byl jsem nedávno na povídání o budoucnosti českých knihoven. Bylo milé slyšet o tom, jak mnohé knihovny pěkně fungují, nicméně jedna informace byla poněkud smutná – zhruba třetina knihoven v první České republice ještě neprošla žádnou významnější investiční akcí. Když jsem se nad tím zamyslel, tak mám za to, že ač soutěž o nejkrásnější knihovnu, nejlepší knihovnici či knihovníka, nejhezčí vesnici a podobné už máme, bylo by třeba rozšířit tyto soutěže krásy ještě o jednu.

Soutěž, do níž by kandidáty asi nejlépe jmenovali metodici krajských a pověřených knihoven a vítěze vybrala odborná porota, která by byla ideálně složena z architektů, aktivních knihovníků, počítačových expertů a třeba vítězů soutěží o nejkrásnější cosi či dalších vhodných hodnotitelů.

Kritéria

Kritéria pro zařazení do takové soutěže by měla být celkem jednoduchá: knihovnik či knihovnice v knihovně se snaží, ač má podmínky pro práci krapet těžké. Knihovna je totiž ve fyzickém stavu, který návštěvy spíše odpuzuje, než přitahuje, ale i tak je navštěvována. Taková knihovna by měla získat titul **Nejhnusnější knihovna roku** (která si to zaslouží) a součástí ocenění by měla být státem či jinak financovaná rekonstrukce, nebo dokonce stavba nové knihovny – buď podle připraveného projektu, nebo podle návrhu, který by pomohla zpracovat síla v knihovně fungující, podpořená těmi, kteří byli ve výběrové komisi. Nejlépe asi i ve spolupráci s Metodickým centrem pro stavby a rekonstrukce knihoven při Moravské zemské knihovně. Ostatně zmíněné metodické centrum by mohlo být hlavním garantem soutěže.

Bez investic a připraveného projektu to nejde

Máme prý nejhustší síť knihoven na světě, ale aby byly naše knihovny i „nejhustší“ na světě, tak by do nich stát musel investovat více peněz.

Běžný provoz totiž zvládají obce většinou dobře, ale na výraznější zlepšení stavu, ve kterém se knihovny nalézají, je nutné najít nějakou formu podpory. Mohl by se jím stát nějaký státní fond rozvoje knihoven? Kdyby se třeba povedlo polovinu ročně vybraného DPH z prodeje knih (nepériodických publikací) investovat do knihoven, tak by to celkem určitě brzy mělo viditelné výsledky.

Samozřejmě, že všichni vřadycku budeme skuhrat, že máme pro práci málo peněz – nezávisle na tom, zda jsme učitelé, lékaři či právě knihovníci. Prostředí, ve kterém pracujeme, je ale mnohdy důležitější faktor pro spokojenost než jen čistá výše platu. U nás v Roztokách u Prahy naši zastupitelé seznali, že by nebyl špatný nápad nám přidat peněz nejen do platů, ale hlavně na rozvoj knihovny, za což jim patří velký dík.

Na obnovu regálů jsme také získali podporu od kraje, a tak už nejsme vzorným příkladem socialistického nábytkářství, ale relativně slušnou (uvnitř) moderně vypadající knihovnou. Pracuji ovšem i na tom, abych měl připravený projekt na novou budovu pro chvíli, kdy se stát pochlapí a vznikne nějaký národní fond na stavbu a rekonstrukci knihoven. K témuž vyzývám i vás, drahé kolegyně a milí kolegové. Připravte si projekty, které by stálo za to realizovat, i když vám třeba teď není jasné, kdy na ně dojde, protože štěstí přeje připraveným. Pokud každá knihovna, která dnes funguje v poněkud ztížených podmínkách, bude mít připravený nějaký takový pro-

jekt, tak se s nimi může ohánět třeba SKIP a při jednáních s vládou ČR na ně upozorňovat.

Zároveň všichni pracujme na tom, abychom uměli doložit, že o nás lidé stojí, naše služby a funkce se rozšiřují, že zájem o nás roste. Díky tomu bude mít společnost podklad k tomu, aby nás reálně podporovala. Nemůžeme čekat, že nám někdo něco dá sám od sebe, musíme si o to umět říct.

Jsme všichni více či méně slušně vychovaní, a tím pádem poněkud upejpací, navíc jsme velmi flexibilní, čili si poradíme i v podmínkách, které by jiné přivedly k šílenství. To je sice k dobru uživatelů, ale pouze tehdy, když budeme sami schopni říci, co pro svou práci potřebujeme. Tak jedině bude nějaká šance, aby nám lidé řekli: *Vy jste opravdu hustý (tady máte peníze na novou budovu, protože ta hrůza, ve které sídlíte teď, měla jít k zemi už před lety)!*

Projekt Fantastická knihovna

Rád bych upozornil na nově rozjižděný projekt *Fantastických knihoven Akademie science fiction, fantasy a horroru*, na kterém spolupracujeme s Jiřím Hiemerem. V příštím roce budou mít zapojené knihovny šanci získat označení *Fantastická knihovna*, pokud budou mít zvláště výrazně regály s fantastikou a v nich zvláště knihy oceněné cenami Akademie. Akademie bude knihovny podporovat prostřednictvím turné s autory fantastických knih a chystá i fantastickou galerii –

Foto: archiv autora

Lekce jógy v sorelové knihovně v Roztokách u Prahy

výstavy obrazů z fantastických žánrů v knihovnách – a spousty dalšího.

Fantastika si zaslouží propagovat, protože má stále velmi dobrý potenciál přivést do knihovny čtenáře ve věkové kategorii, kterou často ztrácíme. Udržet v knihovnách čtenáře-teenagery i přes povinnou četbu, kterou jim předepisuje škola, je totiž jedním z úkolů, které si musíme splnit, i proto bych rád upozornil na práci, kterou dělá Tomáš Pipota (kterej je hustej nejen od pohledu, ale i pracovně!). Pokud hledáte inspiraci, tak se na něj na Dobříš jedte někdy podívat, třeba na *BOOk! Con* či jinou akci, kterou provádí. Online můžete najít na Youtube jeho videoupoutávky na knihy B4out a další videa z knihovny (<https://youtu.be/4sB3ueELkOw>).

MICHAL ŠPAČEK | spacek@roztoky.cz

Autor je od roku 2014 vedoucím Městské knihovny v Roztokách u Prahy.

Co pro vás připravujeme...

- **Sté výročí prvního knihovního zákona – Moravskoslezský kraj**
 - knihovnictví na Ostravsku a Frýdecko-Místecku
 - Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku
 - knihovny pro národnostní menšiny a pro polskou menšinu v regionu Těšínska
- **Statistika četby a využívání e-knih a audioknih v knihovnách ČR**
- **Predátorské časopisy**
- **Čtenářské kluby**
 - složky klubové práce a jejich fungování
 - čtenářský klub ve veřejné knihovně v Choceradech aj.
- **Otevření knihovny na vlakovém nádraží v Turnově** a další materiály.

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Praha a její knihovny

Příspěvek je zaměřený na situaci pražských obecních veřejných knihoven po roce 1919 a vznik celopražské centralizované sítě knihoven hlavního města Prahy.

- Když dne 1. ledna 1922 sloučení Prahy, 10 okolních měst a 27 okolních vsí vedlo ke vzniku tzv. Velké Prahy, existovala veřejná obecní knihovna již ve 32 z nich, tedy ve většině.
- Knihovní fond sjednocené knihovny činil 240 000 svazků. Bylo ale nutné odstranit značné disproporce v počtu i skladbě fondu jednotlivých poboček, proto také v první polovině 20. let většina nové akvizice směřovala do nových poboček.

Praha, hlavní město nedávno vzniklé Republiky československé, byla roku 1919 městem majícím jen necelý čtvrt milionu obyvatel.¹ Její faktická předměstí, ale zatím stále samostatná okresní města Královské Vinohrady, Žižkov, Smíchov a Karlín měla dohromady zhruba stejný počet obyvatel a tentýž počet připadal i na dalších šest sousedních měst a 27 obcí², které dohromady s dosavadní Prahou v roce 1922 dají vzniknout oné Velké Praze o rozloze 171 km² s cca 676 000 obyvateli. Jak to bylo v roce 1919 s veřejnými knihovnami na území měst a obcí, z nichž se za necelé tři roky (1. ledna 1922) stane Velká Praha? Oba důvody, proč tuto otázku vztahujeme právě k roku 1919, jsou zjevné – je tomu přesně sto let a také v roce 1919 byl přijat zákon o veřejných knihovnách obecních (zákon ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. zákonů a nařízení).

Veřejné knihovny před rokem 1919

Předválečná Praha měla od roku 1891 svou veřejnou obecní knihovnu královského hlavního mě-

sta Prahy, která v roce 1919 již ve svém názvu neměla slovo „královská“, ale stále (už šestnáctým rokem) sídlila v nedostatečných prostorách empírového domu čp. 97/1 u Mariánského náměstí na Starém Městě. Měla také stále pouze šest předválečných poboček: hradčanskou na Pohorelcův č. 26 (zřízenou v roce 1905), vyšehradskou ve Vratislavově ul. č. 17 (z roku 1906), z téhož roku také libeňskou umístěnou v sokolovně v Primátorské ul. č. 2, od roku 1907 pobočku holešovickou v budově školy v Libeňské ul. č. 790; v roce 1908 byla zřízena pobočka v budově Besedy na Malostranském náměstí č. 22 a těsně před válkou vznikla i pobočka na Novém Městě v Sokolské ul. č. 19. Součástí knihovny byly i čtyři „veřejné čítárny“ novin a časopisů (samostatná v Mikulandské ulici a ostatní při pobočkách na Hradčanech, Vyšehradě a v Holešovicích).

Opustíme-li tehdejší „malou“ Prahu a vydáme-li se za veřejnými knihovnami do předměstské aglomerace, najdeme tu celkem 16 veřejných

¹ Tehdejší Praha se skládala z osmi čtvrtí: Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Josefov, Vyšehrad, Holešovice-Bubny a Libeň. Celkem se jednalo o pouhých 21 km², tedy asi o 4,2 % rozlohy současné (496 km²).

² Šlo o města Nusle, Vršovice, Vysočany, Bubeneč, Karlín a Břevnov a o vesnice Bohnice, Hloubětín, Kobylisy, Prosek, Střížkov, Troja, Dejvice, Hlubočepy, Jinonice (s osadou Butovice), Liboc, Motol, Radlice, Sedlec (s osadou Podbaba), Střešovice, Veleslavín, Vokovice, Braník, Hodkovičky (s osadami Nové Dvory a Lhotka), Hostivař, Krč, Michle, Podolí (s osadou Dvorce), Záběhlice (s osadami Práče a Dolní Roztyly), Hrdlořezy, Malešice, Strašnice a ještě o osadu Malá Chuchle.

Nová budova Ústřední knihovny hl. m. Prahy na Mariánském náměstí krátce po jejím otevření (konec 20. let)

obecních knihoven³, některé dokonce starší než knihovna pražská:

- Smíchov (v domě elektrárny čp. 952) – už z roku 1860;
- Karlín (v budově školy na Karlínském nám. čp. 225) – už z roku 1862;
- Dejvice (ve škole v Žižkově ul.) – z roku 1890;
- Vršovice (Heroldovy sady, v budově radnice) – z roku 1890;
- Staré Strašnice (Vinohradská ul. 42) – z roku 1891;
- Královské Vinohrady (v Národním domě) – z roku 1897;
- Žižkov (Štítného ul. č. 520) – z roku 1902;
- Nusle (Táborská ul. čp. 500, v suterénu radnice) – z roku 1903;
- Hlubočepy – z roku 1905;
- Bubeneč (ve škole ve Sládkově ul.) – z roku 1908;
- Vysočany (v budově radnice, Královská třída č. 14) – z roku 1911;
- pravděpodobně také knihovny několika dalších obcí, kde se rok vzniku knihovny nepodařilo přesně určit: Bohnice (čp. 67), Kobylisy (čp. 79), Košíře (radnice čp. 39), Radlice (ve škole na Havlíčkově třídě čp. 115) a Troja (Karlova čp. 47).

K nim v první polovině roku 1919 přibyla ještě obecní knihovna města Břevnov (ve škole na Bělohorské třídě). Tady ovšem nešlo o zřízení nové knihovny, ale dosavadní spolková knihovna tamní Občanské besedy se smluvně zavázala oproti poskytované subvenci plnit i úlohu knihovny obecní.

Účinnost knihovního zákona

Když pak vešel v účinnost zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. a vzápětí navazující nařízení vlády RČS ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních, bylo i na ostatních politických obcích pražské aglomerace, aby na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřídily veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu⁴. V následujících dvou letech předcházejících sloučení obcí a vzniku Velké Prahy zde skutečně vzniklo 15 nových obecních knihoven. V roce 1920 to byly knihovny obce Braník (škola), Hostivař (čp. 125), Jinonice (škola), Krč (čp. 109), Michle (škola čp. 323), Nové Vysočany (škola), Podolí

³ Uváděné názvy ulic někde neodpovídají těm dnešním, mj. i proto, že po konstituování Velké Prahy bylo nutno odstranit vzniklé duplicity u oblíbených názvů ulic (Palackého, Havlíčkova apod.).

⁴ Citováno z §1 tohoto knihovního zákona č. 430/1919 Sb.

(čp. 140), Prosek (škola), Střešovice (čp. 110), Vokovice (čp. 89). V následujícím roce 1921 se k nim připojily knihovny obcí Malešice (čp. 139), Záběhllice (čp. 35), Zlíchov (škola čp. 54) a Liboc (čp. 20). Povšimněte si, že velmi často nové obecní knihovny sídlily v budově místní školy.

Když dne 1. ledna 1922 sloučení Prahy, 10 okolních měst a 27 okolních vsí vedlo ke vzniku tzv. Velké Prahy⁵, existovala veřejná obecní knihovna již ve 32 z nich, tedy ve většině. Z připojených obcí chyběla knihovna jen v šesti (Hloubětín, Hodkovičky, Motol, Sedlec, Střížkov a Veleslavín).

Protože již od roku 1919 existoval záměr ředitelství pražské městské veřejné knihovny, prosazovaný zejména Janem Thonem⁶ a schválený v červnu 1919, a to, že vytvořením Velké Prahy nastane také potřeba převzít jednotlivé veřejné obecní knihovny, které jsou již zřízeny, paralelně s přípravami na spojení obcí se rodil také plán na spojení jejich knihoven. Měla tak vzniknout společná knihovna s pobočkovou sítí se společným knihovním fondem o cca 220 000 svazcích.⁷ Zároveň bylo třeba připravit i praktické záležitosti, které po spojení nastanou, jako sjednotit výpůjční pravidla a výpůjční poplatky, vytvořit mechanismy pro centrální doplňování knihovního fondu, postupně přesígnovat fond připojených poboček, doplnit katalogizační záznamy. Toto vše řešil *Návrh budoucí organizace pražských veřejných knihoven*, který byl městskou radou schválen v lednu 1922.

Realizace schválených záměrů ale nebyla jednoduchá. Stejně jako v jiných oblastech veřejné správy a veřejných služeb se reálné vytváření jednotného organismu vznikajícího velkoměsta neobešlo bez kompetenčních sporů a vzájemných animozit. Lokální patriotismus některých městských částí⁸, podbarvený i tehdejšími sociálněpolitickými spory i sociální demagogií, byl značnou brzdou. Zjednodušeně se dá říci, že bohatší obce se obávaly, že jejich knihovna coby pobočka utrpí, zatímco jinde se argumentovalo rozdílnými potřebami lidových „dělnických“ čtvrtí

a „buržoazní“ centrální části města. Nakonec se ale podařilo schválené zásady sloučení knihoven prosadit. Koncem května 1922 skončilo přejímání knihoven připojených obcí a dovršením celého tohoto procesu se pak stal *Organizační řád knihoven městských v obvodu sjednocené obce Pražské* schválený městskou radou v listopadu 1922, i když jeho praktické naplnění bylo záležitostí ještě několika následujících let.

Organizační a správní zásady nového uspořádání vycházely z toho, že všechny připojené knihovny tvoří jako části jednoho celku veřejnou knihovnu sjednocené obce pražské s tím, že každá z nich nese název „Knihovna hl. města Prahy“ s pořadovým číslem a označením místního obvodu. Knihovna v Praze I na Mariánském nám. se nazývá „Ústřední knihovnou hl. města Prahy“ a má navíc také zvláštní určení ústavu kmenového, ústředního a zásobního. K ní přidružené jsou také knihovny odborné, pro celý obvod Velké Prahy určené, čítárny, jakož i německá knihovna menšinová⁹. Veškerý provoz celé nově vzniklé knihovní sítě byl financován centrálně městem, knihovna podléhala školskému a osvětovému magistrátnímu referátu, měla osmičlennou knihovní (správní) radu, které formálně předsedal primátor. Kompetence rady byly formulovány v souladu s vládním nařízením č. 607 Sb. k zákonu o veřejných knihovnách obecních. Navíc se přistoupilo i ke konstituování místních, tj. obvodních, knihovnických komisí jakožto poradních a dozorčích orgánů. Jejich zpravidla 8–12 členům předsedal místní starosta a mezi nimi byli voleni zástupci samosprávy, zástupci místních osvětových korporací a správčové (tj. vedoucí) všech místních poboček, jakož i zástupce ústředního ředitelství knihovny. Ze statutu těchto orgánů vyplývá, že fakticky doplňovaly knihovní zákon a související vládní nařízení tam, kde tyto normy nepamatovaly na speciální potřeby atypického správního celku, jímž se stalo zvětšené hlavní město.

⁵ Na základě zákona č. 114/1920 Sb. ze dne 6. února 1920, kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou.

⁶ Jan Thon knihovnu fakticky řídil za nemocného ředitele Antonína Sovu a v březnu roku 1920 se stal jeho nástupcem.

⁷ Z toho původní pražská knihovna a jejich šest poboček měly cca 150 000 a připojované knihovny asi 70 000 svazků knih.

⁸ Nejaktivnější proti centralizačním záměrům vystupovali místní rady na Žižkově a na Královských Vinohradech.

⁹ Čítace je převzata z publikace Jana Thona – O Městské knihovně, knihách a také lidech, Praha 1938, s. 26.

Socha Touha (Věčná touha) od Viléma Amorta z roku 1907 instalovaná ve vestibulu knihovny v roce 1936 v souvislosti s výstavou K. H. Mácha ve výtvarném umění; dnes je zde umístěno dílo Mateje Kréna Idiom

Naplnění zákona

Od roku 1922 se dá proto jednoznačně říci, že hlavní město Praha v celém svém novém územním rozsahu naplňuje hlavní ustanovení zákona o veřejných knihovnách obecních, tj. povinnost politické obce mít a provozovat svou veřejnou knihovnu. A dokonce pokud bychom vztáhli pojem „politická obec“ i na jednotlivé městské obvody sloučené metropole (Praha I až Praha XIX), vidíme, že veřejná knihovna, tj. pobočka Knihovny hl. m. Prahy, je v každém městském obvodu.¹⁰ V některých jich bylo i více – viz: Praha I (a V) – Mariánské nám.; Praha II – Sokolská ul.; Praha III – Malá Strana; Praha IV – Hradčany; Praha VI – Vyšehrad; Praha VII – Holešovice; Praha VIII – Libeň; Praha IX – Nové Vysočany, Prosek a Vysočany; Praha X – Karlín; Praha XI – Hrdlořezy, Malešice a Žižkov; Praha XII – Královské Vinohrady; Praha XIII – Hostivař, Staré Strašnice, Vršovice a Záběhllice; Praha XIV – Krč, Michle a Nusle; Praha XV – Braník a Podolí; Praha XVI – Hlubočepy, Smíchov a Zlíchov; Praha XVII – Jinonice; Praha XVIII – Břevnov, Liboc a Střešovice; Praha XIX – Bubeneč, Dejvice a Vokovice. Většina připojených obcí totiž netvořila samostatný městský obvod; obvykle jich v něm bylo spojeno několik. Při 13 z výše uvedených 37 knihoven existovaly i čítárny novin a časopisů.

¹⁰ Výjimkou je obvod Praha V, tj. Josefov (někdejší Židovské Město), který ale tvořil vnitřní enklávu Prahy I – Starého Města, kde na Mariánském nám. (pár desítek metrů od Josefova) sídlila přímo ústřední knihovna.

¹¹ Dnes Náměstí Curieových na Starém Městě (na okraji Josefova) mezi Pařížskou ulicí, nábřežím Na Františku a Dušní ulicí.

¹² Oficiálně byla budova předána městu a jeho knihovně dne 25. října 1928.

Zmíňme ještě čítárnu pro mládež ve škole na Janském náměstí¹¹ v Praze I. A v Haštalské ulici působila „Knihovna Bedřicha Smetany“ jako detašovaná část ústřední knihovny (jako její hudební oddělení). Půjčovni a čítárenský provoz výše vyjmenovaných knihoven a centrální katalogizaci koncem roku 1922 zajišťovalo celkem 87 zaměstnanců (38 stálých knihovníků a kolem padesátky příležitostných pracovníků–učitelů, úředníků, studentů). Knihovní fond sjednocené knihovny činil 240 000 svazků. Bylo ale nutné odstranit značné disproporce v počtu i skladbě fondu jednotlivých poboček, proto také v první polovině 20. let většina nové akvizice směřovala do nových poboček.

Vznik rozsáhlé pobočkové sítě s centrálním doplňováním knihovního fondu znásobil jeden dlouhotrvající problém pražské městské knihovny: stávající stará budova čp. 97/1 u Mariánského náměstí již mnoho let nevyhovovala potřebám veřejné knihovny „malé“ Prahy a minimálně 15 let se usilovalo o její jiné vhodnější umístění. Nyní, kdy se počet poboček znásobil (z šesti na 36), byla stará budova doslova zavalena zpracovávaným knihovním fondem, plocha čítáren se omezila na třetinu a dobová charakteristika tohoto stavu zněla „jedno velké provizorium“. Intervence ředitele Jana Thona u městské rady vyznívaly naprázdno, takže rozhodnutí Pražské městské pojišťovny z roku 1923 postavit a věnovat městu Praze k desátému výročí vzniku republiky novou rozsáhlou budovu pro městskou ústřední knihovnu¹² byl dar nejen velkolepý, ale znamenal i vyřešení existenčního problému knihovny (pozn. red.: více se o tom dočtete v článku Jana Vávry *Jan Thon zapomenutý a znovu objevený*, Čtenář, 2018, 70, č. 7–8, s. 287–291).

Vznik nových poboček

Mezitím se ale zakládaly další nové pobočky. Těmi vzniklými až po sjednocení dříve samostatných knihoven v roce 1922 jsou: Hloubětín (v roce 1923), v následujícím roce 1924 Hodkovičky (čp. 14)

a Střížkov, v roce 1925 Holešovičky (škola čp. 111) a Nusle-Údolí (v pavilonu původně určeném pro veřejné záchodky), v roce 1926 Sedlec, v roce 1927 Malá Chuchle a Malý Břevnov, v roce 1928 Motol, v roce 1929 Krč (Masarykovy domovy) a Spořilov a konečně v roce 1933 Hanspaulka. Na sklonku první republiky tak měla knihovna již 50 poboček, 12 čítáren časopisů, šest knihoven a čítáren pro mládež (dnešní terminologií pro děti) a několik specializovaných oddělení (hudební knihovnu, slepeckou knihovnu a také knihovnu pro německy hovořící Pražany).¹³ V roce 1939 byla uvedena do provozu i první pojezdna knihovna; ta ovšem po několika měsících skončila rekvizicí vozidla pro lazaretní užití wehrmachtem.

Některé pobočky se v průběhu meziválečného dvacetiletí stěhovaly do jiných objektů, ale přesné zmapování těchto přesunů je složité a pro účely tohoto článku vlastně i neúležité. Zmiňme proto jen jedno stěhování: Vinohradská pobočka, původně sídlící v Národním domě na Purkyňově náměstí¹⁴, se v roce 1929 přestěhovala do nově vybudované funkcionalistické budovy na Korunní třídě v těsné blízkosti Vinohradské vodárenské věže (projektoval ji architekt Josef Štrobil). Slavnostní otevření nové knihovny se uskutečnilo 8. prosince 1929 a stalo se součástí oslav 50. výročí povýšení Královských Vinohrad na město a 80. výročí založení obce. Šlo teprve

o druhý objekt v Praze postavený výslovně pro knihovnické účely; prvním byla o rok dříve otevřená ústřední pražská knihovna na Mariánském náměstí a třetím byla po dlouhé době až pobočka MKP v Ruské ulici ve Vršovicích z roku 1983 (dnes Dům čtení).

Tím jsme se na závěr přenesli takřka do současnosti, proto pro porovnání uvedu ještě několik aktuálních údajů. Dnešní Praha má větší rozlohu než Velká Praha z roku 1922 (496 km² proti tehdejší 171 km²), ale také dvojnásobný počet obyvatel (1,32 mil.). Působí zde Městská knihovna v Praze (MKP) mající 42 poboček (především v centrálních městských částech), která provozuje také tři pojezdny knihovny s cca 35 stanicemi. Většina okrajových městských částí má zřízenou vlastní místní veřejnou knihovnu. Těch je 40 a MKP v rámci své regionální funkce krajské knihovny hlavního města pro ně plní nejen roli metodickou a koordinační, ale v rámci projektu *Metropolitní knihovna* usiluje o mnohem větší a hlavně pohodlnější a srozumitelnější sdílení služeb všech pražských knihoven pro obyvatele celého města. Lze tedy říci, že po stu letech od vzniku tehdy přelomového knihovního zákona se veřejné knihovnictví v Praze ubírá stále progresivní cestou.

JAN VÁVRA | jan.vavra@mlp.cz

Foto: archiv MKP

¹³ Knihovní fond v roce 1938 dosáhl 640 000 knižních jednotek; zapsáno bylo 48,5 tisíc čtenářů, kteří při 915 000 návštěvách vypůjčili 1,9 mil. knih. V celé síti pracovalo tehdy 225 knihovníků.

¹⁴ Dnes náměstí Míru.

Neušlo nám

Žaloba NTK na Sekyra Group a.s.

Nová budova Národní technické knihovny byla otevřena v roce 2009 v Dejvicích. V únoru 2017 se uvolnily, roztržily a spadly dvě skleněné tvarovky z jejího vnějšího opláštění.

Podle znaleckého posudku vypracovaného Kloknerovým ústavem ČVUT bylo příčinou havárie „extrémní namáhání skla v okolí nosného bodu způsobené nevhodným kotvením skleněných prvků“. Po dvou letech neúspěšného vyjednávání s generálním dodavatelem stavby, firmou Sekyra Group a. s., o odstranění závady a s ohledem na běh zákonných lhůt podala NTK na firmu žalobu.

„NTK již téměř dva roky hyzdí přenosná kovová zábradlí a ochranná dřevěná zastřešení nad vstupy. Statisíce návštěvníků, kteří projdou NTK a kampusem Dejvice, tento stav vnímají velmi negativně. Knihovna si letos připomene desáté výročí otevření a je ostudné, aby se nejcitovanější veřejná stavba soudobé architektury nacházela v tomto neutěšeném stavu,“ uvedl ředitel NTK Martin Svoboda. O průběhu i výsledku sporu vás budeme informovat. **Zaznamenal: -JaC-**

Foto: archiv NTK

Psalo se jinde

Podklady jsou čerpány z databázi Anopress a KKL.

BOLOM-KOTARI, Martina a Štěpánka TŮMOVÁ. Klášter měl tisíce knih i evropský lesk. *Mladá fronta Dnes*, č. 291 (20181215), s. 18. ISSN 1210-1168.

Rozhovor s Martinou Bolom-Kotari, vedoucí katedry pomocných věd historických a archivnictví na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové, na téma knihovny v klášteře v Broumově. Původně broumovská opatská, konventní a gymnaziální knihovna měly dohromady 60 000 svazků. Mnoho z nich skončilo ve sběru, bylo zničeno apod. Rozhovor se věnuje výjimečnosti této knihovny, současným fondům, spolupráci na katalogizaci (podrobný popis současně probíhající katalogizace) s Moravskou zemskou knihovnou, procesu budování knihovny v 17. a 18. století, úloze mnichů a opatů při jejím budování. Navazuje část o spolupráci Univerzity Hradec Králové s Fakultou restaurování Univerzity Pardubice na restaurování knih, měření vlhkosti, teploty, opravách prostor barokní knihovny.

ŠEBEK, Filip. Máš co číst? *Rodina a škola*, 2018, č. 10, s. 16. ISSN 0035-7766.

Autor informuje o spolupráci pedagogů a knihovníků na rozvoji dětského čtenářství za pomoci neziskové organizace Nová škola (<http://www.novaskolaops.cz/kdo-jsmem/>). Popisuje projekt *Školní čtenářské kluby* – vznik klubů (<http://www.novaskolaops.cz/podpora-ctenarstvi/>), činnost, zapojení dospělých (rodičů, knihovníků, pedagogů) a dětí. Projekt si všímá i dětí se speciálními potřebami. Článek obsahuje konkrétní tipy na literaturu pro děti a odkazy na několik užitečných webů (např. <http://new.ctenarskekluby.cz/>).

Moravská zemská knihovna v Brně. *Literární noviny: příloha Biblio*, 2018, č. 12 (20181129), s. 4. ISSN 1210-0021.

Příspěvek informuje o historii Moravské zemské knihovny (MZK) od jejího vzniku až po současnost. Popisuje její funkce (např. povinný výtisk, regionální funkce). Zřizovatelem knihovny je Ministerstvo kultury. Podrobněji se věnuje budově samotné, ale také službám, fondům a projektům, které MZK nabízí svým uživatelům: např. portál *Knihovny.cz* (<https://www.knihovny.cz/>), projekt *Jižní Morava čte* (<http://www.jiznimoravacte.cz/>), projekt *Národní digitální knihovna ve*

spolupráci s Národní knihovnou ČR (<https://www.ndk.cz/>) apod. Popisuje vznik Anglické knihovny, Americké knihovny, Rakouské a Německé knihovny i Španělské knihovny. Článek doplňuje čísla o velikosti fondu, počtu evidovaných čtenářů i výpůjček a zdigitalizovaných dokumentů.

PŠENIČKOVÁ, Jana. Neslyšící si knihu přečtou ve znakové řeči. *Mladá fronta DNES*, č. 290 (20191214), s. 14. ISSN 1210-1168.

Článek informuje o převedení knihy Pavla Čecha *O zahradě* do znakového jazyka a vzniku tzv. znakové knihy. ([Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2018. 95 s. ISBN 978-80-87595-66-4.) Za projektem stojí Krajská vědecká knihovna v Liberci. Aplikaci si lze stáhnout na <https://www.kvkl.cz/neslysic>. Příspěvek uvádí slova překladatele Karla Redlicha o vzniku samotné znakové knihy.

KŘÍŽ, Lukáš. Budoucnost knihoven dnes nestojí jen na půjčování knih. *Moderní obec: odborný časopis pro veřejnou správu*, 2018, 24(11), s. 28. ISSN 1211-0507.

L. Kříž, IT expert, předkládá článek, kde ukazuje na Českou republiku jako na knihovnickou velmoc. Dále se věnuje trendům, na které klade důraz Mezinárodní federace knihovnických asociací (IFLA). Jsou to: dostupnost informací, přístup ke vzdělávání, ochrana soukromí, občanská angažovanost, technologická transformace. Dokument IFLA *Trend Report* z roku 2018 upozorňuje na měnící se roli knihoven ve společnosti. Článek poukazuje na připravovanou směrnici *Copyright Directive* či na digitalizaci ovlivňující život každého člověka, problematiku dezinformace a roli knihoven, které nejsou komerčně zatíženy a mají zpřístupňovat pravdivé a nezkrácené informace.

Cena Knihovna roku 2018 zamířila do obce Holasovice na Opavsku. *Moderní obec: odborný časopis pro veřejnou správu*, 2018, 24(11), s. 14–15. ISSN 1211-0507.

Článek se věnuje udílení cen Knihovna roku v pražském Klementinu. Informuje o vítězích ve všech kategoriích. Je zaměřený zvláště na Místní knihovnu Pavla Křížkovského v Holasovicích, která zvítězila v jedné z kategorií.

Knihy ve víru velkoměsta

knihovny Prahy

2. část

Foto: J. W. Procházková a K. Smolková

Bydlíme v Praze. Přesněji na východním kraji Prahy, odkud občas dojedeme rychleji na besedu do pardubické knihovny než na pobočku Ostrovského na Praze 5. I v našich Horních Počernicích je knihovna, nepatří však pod křídla Městské knihovny v Praze (MKP), takže pokud chceme využít službu vrácení knih na jakékoli pobočce MKP, musíme na nedaleký Černý Most. Co nás při programech v pražských knihovnách cvrnklo do nosu, se dočtete ve druhém díle našeho knihovnického cestopisu.

Pokud někdo ze zahraničních autorů míří na besedu, která se bude konat v pražské knihovně, může mít značně zkršená očekávání. Světově známý komiksový kreslíř Jim Lee si na sociálních sítích nasdílel historický barokní sál Národní knihovny, a pak se poněkud nejistě rozhlížel po sále v Ústřední knihovně na Mariánském náměstí.

Síla historie

Z Mariánského náměstí poměrů neznalý poutník po knihovnách může vejít jak do Městské knihovny, tak do Národní knihovny. V refektáři bývalé jezuitské koleje mnozí z nás trávili hodiny a hodiny studiem, ale také nespočetněkrát z Klementina odcházeli s nepořízenou, když se požadovaný svazek nepodařilo pracovníkům najít. Velkolepá

Univerzita Karlova se totiž nemůže pochlubit stejně velkolepou současnou univerzitní knihovnou, a tak do Národní knihovny odjakživa směřují kroky vysokoškolských studentů. Dříve jistě oprávněně, protože zde sídlila Univerzitní knihovna pražská, dnes by rozsáhlý barokní komplex jistě více vynikl jako historický skvost než jako živoucí moderní knihovna.

Klementinum jsem pravidelně navštěvovala s tábořskými studenty knihovnictví, dnes ráda přijmu pozvání lektorovat seminář pro knihovníky v prostorách, které přináležel Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP). V historických reprezentativních prostorách mu to sluší, podobně jako Památníku národního písemnictví (PNP) v areálu Strahovského kláštera. Přesto

pokaždé, když z Pohořelce stoupám úzkými schody na Strahovské nádvoří, neubráním se myšlenkám na temná padesátá léta dvacátého století, kdy byli premonstráti ze Strahovského kláštera vyhnáni. Tehdy založený PNP mohl těžko ukočírovat divoké svozy fondů z klášterních knihoven zrušených a ožebračených řádů.

Chceme-li vychovat nové generace čtenářů a nabádat je k účtě ke knize, neměli bychom se vyhýbat ani těmto smutným příběhům, první komiks připravovaného pokračování mé knihy *Spolka mě knihovna* se proto bude věnovat právě historii knihovny Strahovského kláštera.

Nejen pedagogové, ale i technici čtou

Národní pedagogická knihovna J. A. Komenského se do nového stěhovala v létě 2016 a rádi jsme přijali pozvání na její slavnostní otevření. Renovovaný dům na dohled od Hlavního nádraží nám připadal strategicky položený, ukázalo se však, že badatelsky zaměřená knihovna se musí vzhledem k frekventované lokalitě změnit v nedobytnou pevnost, aby zde přežila.

Když se před deseti lety otevřela nová budova Národní technické knihovny (NTK) v Dejvicích, všichni jsme ji spěchali prozkoumat. Odcházel jsem fascinovaný elegantním tvarem, nonkonformními kresbami v interiéru, a především otevřeností potřebám studentů. Potěšilo mě, když o pár let později hlásila dcera, tehdy středoškoláčka, že se do „entekáčka“ chodí běžně učit. Zde se knihovní náruč podařilo udržet otevřenou.

My se sem nyní vracíme na pozvání MKP, jejíž pobočka zde také sídlí. Musím přiznat, že pro děti a seniory mi už betonové stěny tolik nesedí. Jestliže se pak během besedy začnou na oknech nekontrolovaně zatahovat či roztahovat žaluzie, které řídí jakýsi lidem nepřátelský senzor, zatahoují všichni včetně knihovníků po nějakém komornějším a útulnějším prostoru.

Knihovna na kolečkách

Spočítat počet poboček MKP se nám jeví jako úkol pro princeznu Koloběžku. Neustále totiž přibývají a číslo se podle nás pozvolna blíží k padesátce. Přestože se rádi zúčastňujeme nejrůznějších akcí pro čtenáře i knihovníky, které pražská městská knihovna pořádá, ve všech pobočkách jsme určitě nebyli. Když jsme však nedávno navštívili berounskou knihovnu, přišel se na dílnu

Interiér knihovny Strahovského kláštera

Foto: archiv autorů

podívat i chlapec z Prahy. Všechny přítomné Berounáky ohromil líčením, že on v místě bydliště do knihovny nechodí – za ním knihovna jezdí.

Do pražských čtvrtí bez kamenné pobočky totiž zajíždí bibliobus. Můžete si ho každoročně prohlédnout před Průmyslovým palácem v době konání knižního veletrhu Svět knihy. Hrdý pražský čtenář i mě inspiroval natolik, že jsem pojednu knihovnu i s knihovníkem Pavlem Machtem zakomponovala také do další knižky o knižních routech, která vyjde co nevidět.

Cesta pražského dítěte po knihovnách

Ne všechny knihovny ale zůstaly na svém místě. Já jsem jako dítě začala svou čtenářskou pouť počátkem osmdesátých let v malé místnůstce dětského oddělení knihovny na Ořechovce. Když paní knihovnice usoudila, že mám všechny zásadní svazky již přečtené, předala mě do péče knihovny na Petřínách. I zde si mě ponechali jen na dobu určitou. Jako teenagera mě převedli do oddělení pro mládež v Ústřední knihovně, které jsem milovala ještě v době vysokoškolských studií. Naučná literatura zde shromážděná mohla konkurovat fondu naučných publikací dospělého oddělení nejedné regionální knihovny.

Dnes už zmizely z Ústřední knihovny MKP bariéry, které oddělovaly jednotlivá oddělení včetně studovny s obstarožním výtahem na knihy. Prosklený vzdušný prostor je propojený a „sloup vědění“ vystavěný z osmi tisíc knih není jediným dotykem umění, který čtenáře čeká. Tvořivý a hravý přístup se ostatně obtiskl i do naší oblíbené konference *Do černého*, která se zaměřuje

Křest knihy Králík málem králem na pobočce Dittrichova za vydatné pomoci knihovnice Světlany Šafářové

Foto: archiv autorů

na kreativitu v knihovnách a jejíž pátý ročník proběhl v lednu.

Knihovna na smíchovském tržišti

Smíchovskou knihovnu jsme zde zmiňovali již v předchozím cyklu o fantastice. Byla jednou z prvních, která pořádala pravidelná setkání autorů a čtenářů nejrůznějších žánrů: od sci-fi přes fantasy až po detektivku. Samotná knihovna je umístěna v nádherně rekonstruovaném secesním paláci, v jeho prvním patře. První, co vás po vstupu do knihovny dostane, je ohromující prostor rozdělený na protilehlých stranách na dvě patra. A když projdete knihovnou až do zadní části, čeká zde na malé čtenáře velký dětský koutek (spíše pořádný kout) i s kolotočem.

Účastnil jsem se místních conů zvaných CONiáš pořádaných Mílou Lincem (dnes metodik MKP a také člen redakční rady *Čtenáře*) už od roku 2006. Vzpomínám i na rok 2013, na Detektivcon, kde jsme s Klárou představovali naši společnou detektivku *Mrtvá šelma*. A vzpomínám i na to, jak jsem v dětském koutku párkrát předčítal přítomným malým čtenářům ukázky z mých dětských knih. Postupně se kolem mě shromažďovaly další a další děti. Možná pomohlo i to, že jsem na přání četl některé akční scény z mých děl z dobrodružné knižní série *Agent JFK*.

Co by kamenem dohodil od Emauz, vodárny či obchodáku

Není v našich silách zastavit se u všech inspiračních poboček MKP, tak jen symbolicky pár

z nich navštívme. Vždy se ráda vracím do pobočky Dittrichova, přestože soustavně komolím její jméno. Je malinkatá, ale zde se dobrá vůle potkává s porušováním fyzikálních zákonů, když se do miniaturní místnosti dětského oddělení vejde celá třída. Když jsem pak stejné děti potkala při pasování na čtenáře v kostele nedalekého Emauzského kláštera, spolehlivě zaplnily celý kostel a usměvavá knihovnice Světlana Šafářová prostor rozzářila.

Také mám ráda atmosféru pobočky Korunní v těsné blízkosti Vinohradské vodárny. Přála bych si bydlet poblíž a v teplém počasí sedávat na zdejší terase. Někdo může namítnout, že o to již nikdo nestojí a jediný cíl, které dnes lidi zajímá, je hypermarket. Toho využívá pobočka Lužiny, která je součástí stejnojmenného obchodního centra. Slavnostně jsme zde přivítali první číslo komiksové revue *Bublifuk* a cítili, že knihovna je zde pevným záchytným bodem uprostřed okolního konzumního světa. Místo, kde nemusíte za trávení volného času platit, kde se vaším dětem věnují inteligentní bytosti a kde nemusíte svou pohodu s knihou vykupovat dalšími objednávkami nápojů.

Dům čtení

Tenhle dům v Ruské ulici na Praze 10 má své kouzlo. Jedná se o moderně zrekonstruovanou budovu s výrazným průčelím do ulice. Celé přízemí je navíc prosklené, takže za sklem vidíte kompletní přízemní sál plný polic a knih. Takhle koncipovanou knihovnu prostě nemůžete minout a najdete ji lehce jako my s Klárou, kteří jsme tam přednášeli či besedovali během let již několikrát. A to jak pro děti, tak i pro dospělé. Dům čtení je známý svými nejen literárními aktivitami, které zde dlouhodobě organizuje Josef Straka. Jsou zde i poslechové hudební pořady, večery poezie, komiksové přednášky a vůbec vše, co vás může napadnout. Do přednáškového sálu se navíc můžete vyvézt výtahem a tam se usadit do pohodlných židlí a načepovat si pramenitou vodu přímo z hor.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*

Americké knihovny se věnují čím dál více ochraně soukromí svých uživatelů, protože ohrožení soukromí se s vývojem nových technologií zvýšilo. Průzkumy v knihovnách naznačily podstatné mezery čtenářů i knihovníků ve znalostech nových technologií. Předchozí generace knihovníků vytvořily zásady ochrany soukromí uživatelů v prostředí fyzické knihovny, ale dnešní knihovny mají mnohem těžší výzvu: vzdělávat uživatele v této oblasti v rozsáhlé online krajině. Pro ochranu soukromí lze využít různé specializované softwary – zásuvné moduly webového prohlížeče, které potlačují sledování a sběr dat, nástroje k potlačování polohy (prohlížeč Tor) nebo šifrování dat v úložišti. Americké knihovny spolupracují také na vzdělávání knihovníků i uživatelů v řadě projektů. V nadcházejících letech se projeví dopad těchto projektů prudkým nárůstem knihovníků, kteří mohou vzdělávat uživatele knihoven a radit jim, jak chránit svá data. Odborná příprava pro knihovníky obsahuje řadu pragmatických pokynů k ochraně soukromí jako *Soubor nástrojů ochrany soukromí pro knihovníky*, který vydala Americká knihovnická asociace (ALA). V oblasti ochrany soukromí pracuje v Americe i řada neziskových organizací zabývajících se lidskými právy. Knihovny spolupracují s velice vlivnou organizací Elektronická Frontier Foundation, která se věnuje právním problémům vyplývajícím z potřeby ochrany lidských svobod v digitální éře. (*IFLA Journal* – Volume 44, Number 3, October 2018, s. 195–202)

Německá knihovnická asociace a její Sekce staveb knihoven uspořádala v roce 2018 v Karlsruhe seminář k problematice změn prostorové organizace knihoven v souvislosti s novými požadavky na knihovny. Vedle technologických změn musí knihovny řešit i pracovní prostor pro tvůrčí procesy a týmovou práci. Ve stávajících budovách to představuje velký problém. Návrhy kancelářské strukturální hierarchické vztahy se vždy ovlivňují. Knihovna musí být připravena na novou prostorovou organizaci, která může zase podporovat nezbytné procesy změn. S tím souvisí také otázky, jaké kvalifikace a kompetence budou mít zaměstnanci knihoven v budoucnu, jaké nové technické, kul-

turní a společenské požadavky budou měnit pracoviště knihoven nebo jak knihovny potřebují změnit pracovní prostředí svých zaměstnanců, aby vyhovovaly současným požadavkům. Změny uspořádání pracoviště a organizace prostor budou nejen náročné na zdroje, ale také nákladné a zdlouhavé. Německá knihovnická asociace zdůrazňuje, že potřeby knihovníků jsou stejně důležité jako potřeby uživatelů knihoven. Prostředí, ve kterém pracujeme, je neoddelitelně spjata s otázkou, jak chceme pracovat. Potřebné zdroje budou ovlivňovat změny v budoucí práci knihovníků a vedení knihoven musí přesvědčit zřizovatele o nutnosti těchto změn v knihovnách.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 70, Nr. 7, 2018, s. 396–401*)

Literární archiv Slovenské národní knihovny v Martině uchovává ve svých fondech a sbírkách množství rukopisných památek, které se váží na literární a kulturní dějiny Slovenska. Je zde uložen také fond Bela Kleina Tesnoskalského (1853–1941), spisovatele, překladatele a historika. Pocházel z národně uvědomělé rodiny Kleinovců, kde se formoval jeho vztah k historii slovenského národa. Přispíval do novin a časopisů články převážně s historickou tematikou a je autorem monografie *Oppidum Hybe*, kterou věnoval rodnému městu. Shromáždil materiály k dějinám Prešova, které chtěl vydat pod názvem *Malovaný Prešov*, a na sklonku svého života pracoval na dějinách východního Slovenska v letech 1914–1919. Ty sice nevyšly v tištěné podobě, ale rukopis je uchován v Literárním archivu, uvádí se pod názvem *Paměti velké doby* a je cenným materiálem, který nám umožňuje hlouběji nahlédnout do událostí první světové války na východním Slovensku. Autor se v jednotlivých kapitolách zaměřuje na průběh bojů (popisuje významné bitvy v Haliči a na Poloninách) a také na obsazení několika obcí Zemplína a Šariše ruskou armádou. Dílo Bela Kleina Tesnoskalského pokračuje událostmi po ukončení války a podepsání příměří mezi bojujícími mocnostmi 11. 11. 1918. Svoji pozornost věnoval hlavně Prešovu, který v této době jako centrum Šariše hrál významnou roli při začleňování východního Slovenska do nové Československé republiky. (*Knižnica – ročník 19, číslo 2, 2018, s. 85–86*)

Před 80 lety, **1. 3. 1939**, se narodil český spisovatel **Ivan Kraus**, bratr herce a moderátora Jana Krause, který žil v letech 1968–1990 v exilu, autor knížek *To na tobě doschne*, *Prosím tě, neblázni!*, *Číslo do nebe* (tyto tři tvoří trilogii *Má rodina a jiná zeměřesení*), *Muž za vlastní rohem*, *Muž na vlastní stopě*, *Medová léta*, *Snídaně v poledne*, *Kdybys nebyla, vymyslím si tě*, *Ve vlastních názorech se shodnu s každým*, *Vedlejší nebe*, *Má žena a jiné živly*, *Veřejný písař* aj.

Před 160 lety, **2. 3. 1859**, se narodil **Šolom Alejchem** († 1916), židovský autor původem z Ukrajiny, od roku 1905 žijící v USA, píšící v jidiš; podle jeho povídek později vznikl slavný muzikál *Šumař na střeše*; česky vyšly např. výbory *Povídky z ghetta*, *Tovje dvává dcery*, *Rozinky a mandle* a *Šumař na střeše a jiné povídky* či román *Smolař Menachem Mendl*.

Před 120 lety, **3. 3. 1899**, se narodil ruský prozaik, básník a dramatik **Jurij Oleša** († 1960), autor románu *Závist*.

Před 110 lety, **6. 3. 1909**, se narodil japonský spisovatel **Šóhei Óoka** († 1988), autor oceňovaného válečného románu *Ohně na planinách*.

Před 270 lety, **10. 3. 1749**, se narodil italský básník **Lorenzo Da Ponte** († 1838), autor *Paměťtí*, známý hlavně jako libretista trojice slavných oper W. A. Mozarta: *Figarova svatba*, *Don Giovanni* a *Così fan tutte*.

Před 50 lety, **11. 3. 1969**, zemřel britský spisovatel **John Wyndham** (* 1903), autor sci-fi bestsellerů *Den trifidů*, *Kukly* či *Midwichské kukačky*.

Před 60 lety, **15. 3. 1959**, se narodil nigerijský spisovatel **Ben Okri**, jehož román *Hladová cesta* získal v roce 1991 Booker Prize.

Před 180 lety, **16. 3. 1839**, se narodil francouzský básník **Sully Prudhomme** (vl. jm. René François Armand Prudhomme; † 1907), první nositel Nobelovy ceny za literaturu (1901), představitel parnasismu; česky vyšel výbor z básní *Marná laskání*.

Před 90 lety, **18. 3. 1929**, se narodila německá spisovatelka **Christa Wolfová** († 2011), která působila v bývalém východním Německu, autorka románů *Vzory dětství* či *Kassandra*, nositelka Büchnerovy ceny (1980).

Před 120 lety, **19. 3. 1899**, se narodil dánsko-norský spisovatel **Aksel Sandemose** († 1965),

jehož román *Uprchlík kříží svou stopu* má klíčový význam pro skandinávskou literaturu. Zpočátku psal autor dánsky (*Povídky z Labradoru*), pak norský.

Před 110 lety, **24. 3. 1909**, zemřel irský dramatik, básník a prozaik **J. M. Synge** (* 1871), autor slavné hry *Hrdina západu*.

Před 100 lety, **24. 3. 1919**, se narodil **Lawrence Ferlinghetti**, americký básník, esejista, malíř, překladatel, nakladatel a aktivista, spjatý s hnutím beat generation, spoluzakladatel slavného sanfranciského knihkupectví a nakladatelství City Lights Books, v němž vydal např. díla Allena Ginsberga či Gregoryho Corsa a také svá vlastní; česky vyšel např. výbor *Čtu báseň, která nekončí* či sbírky *Lunapark v hlavě* a *Obrazy zmizelého světa*.

Před 90 lety, **25. 3. 1929**, zemřel český básník **Otokar Březina** (vl. jm. Václav Jebavý; * 1868), jehož dílo uzavře český symbolismus; autor sbírek *Tajemné dálky*, *Svítlání na západě*, *Větry od pólů*, *Stavitelé chrámu a Ruce*, které patří k největším dílům naší poezie.

Před 70 lety, **26. 3. 1949**, se narodil německý spisovatel a scenárista **Patrick Süskind**, jehož nejznámějším dílem je románový bestseller *Parfém: příběh vraha*, který byl též zfilmován.

Před 60 lety, **26. 3. 1959**, zemřel americký spisovatel **Raymond Chandler** (* 1888), autor kriminálních románů tzv. drsné školy s hlavní postavou soukromého detektiva Philipa Marlowa: *Hluboký spánek*, *Sbohem bud', láska má*, *Vysoké okno*, *Dáma v jezeře*, *Loučení s Lennoxem*, *Případ naruby* a *Sestřička*. Kromě románů napsal i řadu povídek a působil jako hollywoodský scenárista.

Před 170 lety, **27. 3. 1849**, se narodil **František Adolf Šubert** († 1915), český dramatik, prozaik a divadelní historik, který byl v letech 1883–1900 prvním ředitelem pražského Národního divadla; je autorem řady divadelních her (např. *Jan Vřava*, *Probuzenci*, *Bech*, *Petr Vok z Rožmberka*, *Láska Rafaelova* či *Žně*), memoárů (*Moje divadelní toulky*, *Moje vzpomínky*) a historických prací o divadle (*Dějiny Národního divadla*, *Průvodce po Národním divadle v Praze* aj.).

Portréty archiv autora

První knihovní zákon – 100 let: Praha a její knihovny s. 70–74

Foto: archiv MKP

← Čtenáři ještě ve staré budově nynější MKP (20. léta)

↓ Rušný provoz u výpůjčního protokolu Ústřední knihovny hl. m. Prahy (30. léta)

↑ Stavba tehdejší Ústřední knihovny hl. m. Prahy, která probíhala v letech 1925–1928

↓ Centrální hala nové budovy Ústřední knihovny hl. m. Prahy (1928)

↑ Čítárna dětského oddělení (30. léta)

První bibliobus Knihovny hl. m. Prahy, který však byl v provozu pouze několik měsíců roku 1939, protože ho zrekvíroval wehrmacht pro potřeby lazaretu... →

Jen jednou za rok mohou malá mořská víla, ošklivé káčátko i statečný cínový vojáček opustit stránky knih a spolu s dětmi prožít před Mezinárodním dnem dětské knihy noční pohádkové dobrodružství, které připravují v mnoha obecních, místních, městských, krajských, školních, vysokoškolských či vědeckých knihovnách, ale také ve školách, dětských domovech, divadlech, muzeích, v Českých školách bez hranic, v českých krajanských spolcích a dalších institucích napříč celým světem.

**19. Noc s Andersenem
proběhne v pátek
29. března 2019**

TÉMATA NABÍZÍME DVĚ:

Andersen známý-neznámý

připomene autorovy u nás zcela neznámé pohádky (např. **Při nejzazším moři**).

Audioteka.cz píše, že zastoupí tu část známou a natočí tři pohádky: *Princezna na hrášku*, *O Malence* a *Ošklivé káčátko*.

70. výročí nakladatelství Albatros

přímo vybízí k tomu, abychom je dětem připomněli. Připomenout si zároveň můžeme některé z kmenových autorů nakladatelství, ať už to bude **Eduard Petiška (1924)**, **František Nepil (1929)**, **Ester Stará (1969)**, **Marka Míková (1959)**, **Jolanta Lysková (1939)**, **Petr Sís (1949)**, **Ondřej Sekora (1899)**...

Registrační formulář a info:
www.nocsandersenem.cz

skip

19. akci k podpoře dětského čtenářství pořádá Klub dětských knihoven SKIP a Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR

